



Vlaanderen  
is jeugd



## Inspiratiekader voor een kindvriendelijke stad of gemeente

## COLOFON

Het onderzoeksrapport 'Inspiratiekader voor een Kindvriendelijke Stad of Gemeente' is een uitgave van het Departement Cultuur, Jeugd en Media.

### Opdrachtnemer

Hogeschool Gent en Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen

### Auteurs

Nathalie Van Ceulebroeck (AP Hogeschool), Didier Reynaert (HoGent) m.m.v. Liese Berkvens (AP Hogeschool)

### Stuurgroep

Bart Rogé (Demos vzw), Chris Peeters (VVSG), Imke Pichal (VVI), Uschi Cop, Steffi Destoop, Sarah Meys (Departement Cultuur, Jeugd en Media)

### Eindredactie

Nathalie Van Ceulebroeck (AP Hogeschool), Didier Reynaert (HoGent), Joost Van Haelst, Ann Vandenbussche, Sarah Meys, Pauline D'Haene en Steffi Destoop (Departement Cultuur, Jeugd en Media)

### Vormgeving

Wilderzicht

### Visual harvesting en coverbeeld

Lies Ferny

### Druk

Grafilux

### Oplage

700 exemplaren

### Verantwoordelijke uitgever

Luc Delrue

### Secretaris-Generaal

Departement Cultuur, Jeugd en Media

### Wettelijk depotnummer

D/2018/3241/286

Uitgave

november 2018

# Inspiratiekader voor een kindvriendelijke stad of gemeente

**Nathalie Van Ceulebroeck**

AP Hogeschool Antwerpen – Opleiding Sociaal Werk

**Didier Reynaert**

Hogeschool Gent – Vakgroep Sociaal Werk

**M.m.v. Liese Berkvens**

AP Hogeschool Antwerpen - Opleiding Sociaal Werk





## INHOUDSTAFEL

<b>Vooraf</b>	<b>6</b>
<b>De basis van kindvriendelijkheid</b>	<b>7</b>
<b>Kindvriendelijke steden en gemeenten: actuele, maatschappelijke uitdagingen</b>	<b>10</b>
Vlaanderen vergroent, vergrijst en verkleurt	11
Vlaanderen verstedelijkt	12
Vlaanderen vermaatschappelijkt	13
Vlaanderen vermarkt	14
Vlaanderen digitaliseert	15
Vlaanderen kent bestuurlijke veranderingen	16
Stijgende focus op veiligheid	17
Stijgende sociale ongelijkheid in Vlaanderen	18
Stijgende onderbescherming van kinderen	19
Stijgende sociale druk op kinderen en jongeren	20
<b>Bouwstenen voor een kindvriendelijke stad of gemeente</b>	<b>22</b>
Bouwsteen 1: Een kindvriendelijke stad of gemeente (h)erkent en geeft ruimte aan de diversiteit onder kinderen en jongeren en aan de diversiteit aan contexten waarin kinderen en jongeren opgroeien	23
Bouwsteen 2: Een kindvriendelijke stad of gemeente werkt vanuit een gedeelde en gemandateerde visie op kinderen en jongeren	26
Bouwsteen 3: Een kindvriendelijke stad of gemeente voert een permanente dialoog met kinderen en jongeren en houdt zo een vinger aan de pols	29
Bouwsteen 4: In een kindvriendelijke stad of gemeente neemt de overheid de regierol in handen en werkt ze samen met burgers en het maatschappelijk middenveld	33
Bouwsteen 5: In een kindvriendelijke stad of gemeente kunnen kinderen en jongeren een beroep doen op kwaliteitsvolle basisvoorzieningen	36
Bouwsteen 6: Een kindvriendelijke stad of gemeente stimuleert en faciliteert solidariteit en wederzijdse betrokkenheid zodat duurzaam samenleven mogelijk wordt	39
<b>Spanningsvelden in het bouwen aan een kindvriendelijke stad of gemeente</b>	<b>42</b>
<b>Bronnen</b>	<b>46</b>
<b>Bijlage A: Aanpak</b>	<b>49</b>
<b>Bijlage B: Methodologie focusgroepen</b>	<b>51</b>
<b>Bijlage C: Deelnemers openendkdag en visietraject</b>	<b>52</b>
<b>Bijlage D: Leden jury kindvriendelijke steden en gemeenten</b>	<b>53</b>
<b>Eindnoten</b>	<b>54</b>

Dankzij tal van ontwikkelingen, zowel in Vlaanderen als daarbuiten, staat het bouwen aan kindvriendelijke steden en gemeenten sinds een aantal jaren op de agenda. De beweging in Vlaanderen rond kindvriendelijke steden en gemeenten, startte einde jaren negentig in de schoot van VVJ vzw en Kind en Samenleving vzw. Op dat moment bestond het uit een denktank van een drietal steden en gemeenten en enkele organisaties die thematisch nadachten over de invulling van beleidsdomeinen vanuit de doelgroep kinderen en jongeren. Dit Vlaams Netwerk Kindvriendelijke Steden en Gemeenten maakte deel uit van het Europees Netwerk Kindvriendelijke Steden en Gemeenten. Gedurende tien jaar kende de beweging een wisselende intensiteit van samenwerking en uitwisseling.

In 2009 kreeg 'kindvriendelijke steden en gemeenten' een doorstart met de voorstelling van de toolkit 'childfriendly cities' door Unicef Research Centre Innocenti. VVJ startte in 2010 samen met vier centrumsteden een traject om de toolkit te vertalen naar Vlaamse context. Een kadernota formuleert de contouren binnen dewelke de toolkit geïmplementeerd kan worden. Na een ontwikkelings- en testfase in 2010-2011 in vier centrumsteden, werd in 2012-2013 een piloottraject gelopen in drie kleinere gemeenten, om de ontwikkelde toolkit ook te toetsen in een andere lokale context.

Parallel met en geïnspireerd door deze beweging, startte Stedenbeleid Vlaanderen in 2013 een traject om ook in de stadsmonitor kinderen en jongeren meer en beter in beeld te brengen. De stadsmonitor peilt naar de leefkwaliteit en de ontwikkeling van de 13 Vlaamse centrumsteden. Naar aanleiding van dit traject, werd een visietekst ontwikkeld.

Ondertussen werd de Vlaamse toolkit omgezet in het Label Kindvriendelijke Steden en Gemeenten. In samenwerking met de Vlaamse overheid werd het label een eerste keer uitgereikt in 2014, een tweede keer 2016 en recent voor de derde keer in juni 2018. De jury die toeziet op de toekenning van het label hanteert de eerder vermelde visietekst als houvast voor een gedragen en onderbouwde visie op kindvriendelijkheid.

Op basis van het werk van de jury en de ervaringen van steden en gemeenten, werd recent de noodzaak ervaren om de eerder ontwikkelde visietekst te actualiseren. De concrete aanleiding hiervoor zijn snelle veranderingen in de samenleving die een grote impact hebben op het voeren van een lokaal kindvriendelijk beleid. Bewegingen naar decentralisatie die een grotere autonomie geven aan lokale besturen om een eigen koers te varen, de stijgende aandacht voor een geïntegreerd lokaal ondersteuningsbeleid voor kinderen en hun gezin door de oprichting van de Huizen van het Kind of de hardnekkigheid van het probleem van armoede waar steeds meer kinderen in opgroeien zijn slechts een paar voorbeelden van de uitdagingen waar een lokaal beleid mee wordt geconfronteerd.

Op basis van deze ervaren noden besliste het Departement Cultuur, Jeugd en Media van de Vlaamse overheid een opdracht uit te besteden aan de Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen (Opleiding Sociaal Werk) en de Hogeschool Gent (vakgroep Sociaal Werk) om (I) een geactualiseerde visietekst te ontwikkelen over wat een kindvriendelijke stad of gemeente anno 2018 betekent en (II) een kader te ontwikkelen dat handvatten biedt om te kunnen evalueren of een stad of gemeente al dan niet als kind- en jeugd vriendelijk kan worden beschouwd. Voorliggende tekst is het resultaat van deze opdracht.<sup>A</sup> De tekst dient in de eerste plaats als inspiratiekader voor lokale actoren om aan de hand van beschreven omgevingsanalyse en bouwstenen, actief werk te maken van een eigen lokale visie op een kind- en jeugd vriendelijke gemeente.

.....  
A In functie van de leesbaarheid en toegankelijkheid van dit inspiratiekader is ervoor gekozen geen referenties op te nemen in de tekst zelf. Uiteraard werd voor het uitwerken van de tekst gebruik gemaakt van tal van bronnen. Om recht te doen aan eerder werk over het thema van dit inspiratiekader worden de gebruikte bronnen aan het einde van deze tekst opgelijst onder 'Bronnen'.

# de BASIS van KINDVRIENDELYKHEID



VERDRAG VAN DE KINDERRECHTEN



DE OVERHEID ALS EINDVERANTWOORDELIJKE





## DE BASIS VAN KINDVRIENDELIJKHEID

Dit inspiratiekader vertrekt vanuit de basisuitgangspunten van een kindvriendelijke stad of gemeente die uit eerdere trajecten naar voren kwamen. **Een kindvriendelijke stad of gemeente streeft ernaar de principes uit het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) te realiseren. Het IVRK wordt algemeen beschouwd als het uitgangspunt en de toetssteen voor kindvriendelijkheid.**

Dit houdt vooreerst in dat een stad of gemeente kinderen en jongeren erkent als **medeburgers** en zich tot doel stelt dit medeburgerschap verder te versterken. Kinderen en jongeren maken mee deel uit van de lokale samenleving. Ze hebben het recht om deze lokale samenleving mee vorm te (kunnen - mogen - willen) geven en er invloed op te (kunnen - mogen - willen) uitoefenen. De realisatie van het IVRK is in eerste instantie een opdracht van de **overheid** die het nodige beleid moet voeren om de rechten van kinderen en jongeren te realiseren. Daartoe dient zij een systeem op te zetten van basisvoorzieningen en structuren in onderwijs, mobiliteit, gezondheidszorg, vrijetijdsbesteding, ruimtelijke planning, justitie, welzijn, etc. Deze structuren staan in voor de participatie, bescherming en voorzieningen voor kinderen en jongeren. Het kinderrechtenverdrag verwijst hierbij naar 'de 3 P's': Provisie, Protectie en Participatie. Het is dit geheel van basisvoorzieningen dat noodzakelijk is voor de realisatie van kinderrechten. Dit betekent echter niet dat de overheid dit allemaal zelf moet organiseren. Partnerschappen met organisaties in het maatschappelijk middenveld en met kinderen en jongeren zelf en hun netwerken, kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan de uitbouw van een lokaal kindvriendelijk beleid.

Tot slot stelt een kindvriendelijke stad of gemeente zich tot doel een beleid te ontwikkelen dat kindvriendelijkheid niet vernauwt tot de klassieke beleidsdomeinen die rechtstreeks te maken hebben met kinderen en jongeren, zoals de vrijetijdsbesteding, het onderwijs of de kinderopvang. Een kindvriendelijk beleid gaat evengoed over ruimtelijke planning, waardoor kinderen ook aanwezig kunnen zijn in de openbare ruimte; veilige verkeersinfrastructuur, waardoor kinderen en jongeren zich veilig en zelfstandig kunnen verplaatsen; de woonkwaliteit en de woonomgeving, waardoor kinderen kunnen opgroeien in een leefbare buurt; een arbeidsmarktbeleid, waardoor ouders voldoende financiële middelen verwerven voor het opvoeden van hun kinderen en jongeren hun eerste werkervaring kunnen opdoen, etc. Een kindvriendelijk lokaal beleid vraagt met andere woorden een **integrale oriëntatie** op alle levensdomeinen die aan de belangen van kinderen en jongeren raken.

Het IVRK definieert kinderen en jongeren als de leeftijdsgroep van 0 tot 18 jaar. Hoewel deze groep omwille van haar juridische minderjarigheid bijzondere aandacht verdient, is het voor een lokaal kindvriendelijk beleid van belang deze **leeftijdsafbakening** niet te strak te hanteren. Een lokaal jeugdbeleid strekt zich vaak uit over de leeftijdsgrens van meerderjarigheid, tot 25 of soms zelfs tot 30 jaar. Dit wordt mee gestimuleerd door een veranderende maatschappelijke positie van jongeren, die vaak alsmar langer thuis blijven wonen, later de arbeidsmarkt betreden en daardoor langer afhankelijk blijven van hun ouders. Daarom is het misschien beter te spreken van een 'kind- en jeugd vriendelijke stad of gemeente'. Maar ook het andere uiterste van het leeftijdsspectrum verdient voldoende aandacht. Hoewel het IVRK wel jonge kinderen tussen de leeftijd van 0 tot 12 jaar vat, blijkt ook deze jonge doelgroep vaak beperkte aandacht te krijgen in een lokaal kindvriendelijk beleid.



## En meer....

Deze basisuitgangspunten blijven tot de kern behoren van wat een kindvriendelijke stad of gemeente is. Deze inspiratienota diept deze uitgangspunten uit en breidt ze uit op basis van de ontwikkelingen waar steden en gemeenten vandaag mee worden geconfronteerd. De tekst kwam tot stand dankzij een participatief traject met een ruime vertegenwoordiging van het brede jeugd- en kinderrechtenbeleid en met kinderen en jongeren zelf. Een stuurgroep, bestaande uit de huidige jury van het label kindvriendelijke steden en gemeenten en de opdrachtgever, gaf het participatief proces verder mee vorm. De uitgebreide betrokkenheid van al de actoren in dit traject maakt dat de inhoud van dit inspiratiekader een duidelijk draagvlak heeft.<sup>B</sup>

Het proces startte met een brede consultatiedag over kindvriendelijkheid. Er werd een 'open ronde tafel' georganiseerd voor alle geïnteresseerden uit het jeugddomein en belendende sectoren (welzijn, wonen, mobiliteit...). De doelstelling van deze bijeenkomst was breed informatie te verzamelen via denktafels die gaan over maatschappelijke tendensen en bestuurlijke evoluties die een impact hebben op kindvriendelijkheid.

De input van deze tafels werd verwerkt in een discussienota die de basis vormde voor voorliggend inspiratiekader. Deze discussienota werd op 2 x 2 momenten afgetoetst en besproken met de betrokkenen: tweemaal met een reflectiegroep bestaande uit steden en gemeenten en andere experts én tweemaal met de beschreven stuurgroep. Tijdens deze overlegmomenten werd input verzameld en de verwerkte informatie teruggekoppeld.

Tenslotte gingen we over de bouwstenen in gesprek met kinderen en jongeren zelf. Tijdens zes focusgroepen vatten we de mening en ervaringen van kinderen en jongeren uit een kleine gemeente, een randstad en een centrumstad. Rake citaten van kinderen en jongeren zijn doorheen dit inspiratiekader opgenomen in een oranje kleur.

Het inspiratiekader is opgebouwd uit verschillende delen. In een eerste deel maken we een omgevingsanalyse van diverse actuele uitdagingen die vandaag mee vormgeven aan een kindvriendelijk lokaal beleid: **waar worden steden en gemeenten mee geconfronteerd wanneer ze vandaag invulling geven aan een lokaal kindvriendelijk beleid?** Het tweede deel reikt bouwstenen aan om te werken aan en een evaluatie te maken van kindvriendelijkheid: **hoe kan kindvriendelijkheid lokaal vorm krijgen, gegeven deze uitdagingen?** In een derde en laatste deel brengen we spanningsvelden in beeld: **waar kunnen steden en gemeenten op botsen wanneer ze aan de slag gaan met deze bouwstenen?**

.....

B De methodologie die werd gehanteerd voor dit participatief traject vindt u in de bijlagen (A en B).

# KINDVRIENDELYKE STEDEN & GEMEENTEN UITDAGINGEN

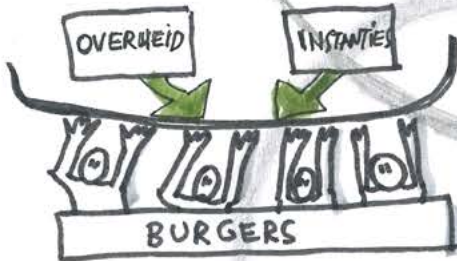
1. VLAANDEREN VERGROENT VERGRÛST & VERKLEURT



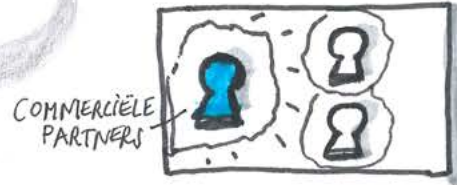
2. VLAANDEREN VERSTEDELYKT



3. VLAANDEREN VERMAATSCHAPPELYKT



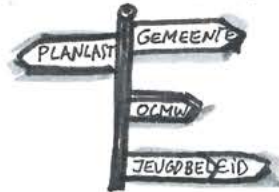
4. VLAANDEREN VERMARKT



5. VLAANDEREN DIGITALISEERT



6. VLAANDEREN KENT BESTUURLYKE VERANDERINGEN



7. STÏGENDE FOCUS OP VEILIGHEID



8. STÏGENDE SOCIALE ONGELYKHEID IN VLAANDEREN



9. STÏGENDE ONDERBESCHERMING



10. STÏGENDE SOCIALE DRUK



Onze samenleving is in voortdurende verandering. Daardoor is ook de context waarbinnen een kindvriendelijke stad of gemeente moet worden uitgebouwd in voortdurende verandering. In dit deel beschrijven we deze veranderende context op basis van een aantal actuele maatschappelijke uitdagingen die een grote impact (zullen) hebben op de realisatie van een kindvriendelijke stad of gemeente. Hoewel deze uitdagingen te herkennen zijn in alle steden en gemeenten, worden ze vaak op een andere manier zichtbaar in de lokale realiteit. Het is van belang dat elk lokaal bestuur, samen met zijn partners – inclusief kinderen en jongeren – een analyse maakt hoe deze maatschappelijke ontwikkelingen zich tonen in de eigen context.

### Vlaanderen vergroent, vergrijst en verkleurt

---

Demografisch evolueert Vlaanderen op verschillende sporen. Waar de grote steden nog steeds een vergroening (stijgend aandeel van inwoners onder 20 jaar) kennen, zet zich in de rest van Vlaanderen voornamelijk een vergrijzing (stijgend aandeel van inwoners boven 65 jaar) en verzilvering (stijgend aandeel van inwoners boven 80 jaar) door<sup>14</sup>. Volgens Vlaamse cijfers<sup>15</sup> zal de vergrijzing van de bevolking in de Vlaamse steden en gemeenten zich minstens tot 2030 blijven verderzetten, zij het niet overal op dezelfde manier. Vooral in de kustgemeenten lijkt deze vergrijzing zich de komende jaren sterk af te tekenen.

Naast vergroening en vergrijzing, kent heel Vlaanderen de komende jaren verder een bevolkingstoename<sup>16</sup> die meer uitgesproken is in de steden. De bevolkingsgroei is te danken aan een hoog geboortecijfer, vooral in de steden, en een sterke instroom van nieuwkomers. Steden zijn daarom jonger en meer divers dan elders in Vlaanderen. De bevolkingsgroei daagt steden en gemeenten uit, bijvoorbeeld op het vlak van de toenemende vraag naar kinderopvang, onderwijs en goede woningen. Maar evengoed door de nood aan vernieuwende formules om de beperkte ruimte te delen, zonder te raken aan de levenskwaliteit.



**“Er zijn van die groepen die echt racistisch zijn en als die burgemeester worden, dan willen ze ons buiten.”**

(13-14 jarigen in een randstad)

Demografische heterogeniteit beperkt zich niet enkel tot leeftijd. De grootste evolutie in bevolkingssamenstelling de voorbije jaren is een stapsgewijze verschuiving richting superdiversiteit. Superdiversiteit betekent dat niet enkel het aantal inwoners met etnisch-culturele diverse achtergrond stijgt, maar ook een stijgende diversiteit tussen inwoners met een migratieachtergrond: verschillen naar herkomstland, religie, opleidingsniveau, migratiegeschiedenis, generatie,... Geldof omschrijft superdiversiteit als volgt: “Verschillen in gemeenschappen worden vaak groter dan die tussen gemeenschappen”. Met andere woorden, diversiteit binnen de diversiteit. Professionals die met kinderen en jongeren werken, worden hier als eerste mee geconfronteerd.

Hoewel er globaal sprake is van vergroening, vergrijzing en superdiversiteit, bestaan er grote verschillen

tussen steden en gemeenten. Lokale besturen moeten demografische vooruitzichten voor hun stad of gemeente mee in rekening brengen bij het ontwikkelen van een lokaal (kindvriendelijk) beleid.

## HOE KAN KINDVRIENDELIJKHEID VORM KRIJGEN IN EEN STEEDS COMPLEXER WORDENDE (LOKALE) SAMENLEVING WAARIN STEEDS MEER BELANGEN ZICH AANDIENEN?

### Vlaanderen verstedelijkt

---

In 1800 leefde slechts twee tot drie procent van de wereldbevolking in steden. In 1950 was dit percentage opgelopen tot dertig procent en in 2007 bereikten we een mijlpaal toen voor het eerst meer dan de helft van de wereldpopulatie in steden woonde.

Ook Vlaanderen kent een stedelijke groei, maar nog opvallender is de uitbreiding van de verstedelijking naar de rest van Vlaanderen. Naar Europese normen kent Vlaanderen quasi géén echte plattelandsregio meer. In Vlaanderen leeft meer dan de helft van de bevolking in de invloedssfeer van een (kleine) stad. Tussen de eigenlijke stad en het platteland is er een grote zone van suburbane gemeenten die steeds meer onder de invloedssfeer komen van die steden. *Nevelsteden* worden deze gebieden wel eens genoemd: plattelandsgebieden die steeds meer een stedelijk uitzicht krijgen. Volgens Europese cijfers leeft 27% van de Belgen in een dichtbevolkt gebied, slechts 17% woont in een dunbevolkt gebied en 57% woont in een nevelstad, een gebied dat noch dichtbevolkt is, noch dunbevolkt is<sup>17</sup>. De stadsvlucht van jonge gezinnen is nu wat afgeremd, maar jarenlang waren net deze ‘nevelsteden’ de bestemming van die stadsvlucht.



**“Heel Herenthout worden appartementen, ik heb liever huizen, ik ben blij dat ik niet in een appartement woon.”**

(8-9 jarigen in een landelijke gemeente)

Anderzijds zorgen stadsvernieuwingsprojecten ervoor dat wonen in de stad voor sommige doelgroepen onbetaalbaar wordt. Deze groepen trekken weg uit de stad op zoek naar betaalbare woonruimte. De ruime stadsrand kent bijgevolg een aanzienlijke bevolkingstoename, wat de druk op de huizenmarkt en extra verkavelingen doet toenemen. Tegelijk verhuizen ook stedelijke uitdagingen mee naar de stadsrand: omgaan met een toenemende diversiteit, groeiende (kinder)armoede, drukker (auto-)verkeer, ruimtelijke ongelijkheid... Het verandert het samenleven tussen mensen en zeker de bewegingsruimte van kinderen en jongeren.

Ruimtelijke planners zoeken oplossingen voor deze uitdagingen in de vorm van ‘verdichting’: optimaal benutten van de beschikbare ruimte en verder verkavelen binnen de dorps- en stadskernen. In het beste geval is een ruimtelijke planning meteen ook een sociaal-ruimtelijke planning. Op die manier staat een ruimtelijk beleid niet los van een kindvriendelijk beleid.

## HOE KAN KINDVRIENDELIJKHEID BIJDAGEN AAN UITDAGINGEN

4 <http://www.bruisendebinnenstad.be/het-breder-kader/de-nevelstad-vlaanderen/de-nevelstad-vlaanderen/>.



## Vlaanderen vermaatschappelijkt

Steeds meer wordt actief ingezet op burgerparticipatie, gemeenschapsverbondenheid, buurtgerichte zorg, mantelzorg, etc. Deze initiatieven zijn te vatten onder de noemer 'vermaatschappelijking'. Vermaatschappelijking is kenmerkend voor de actuele transformatie die onze verzorgingsstaat ondergaat, naar analogie met bijvoorbeeld de participatiesamenleving in Nederland. Vermaatschappelijking ontstaat onder meer vanuit een roep naar 'de-institutionalisering': het zich afkeren van traditionele instituties van de overheid of het maatschappelijke middenveld. Deze instituties zouden te veel de keuzevrijheid van burgers beknotten of de spontane gemeenschapssolidariteit ondergraven. Vermaatschappelijking toont zich heel duidelijk in het welzijnsdomein, waar men ernaar streeft de zorg meer te organiseren in de gemeenschap, aansluitend bij de leefwereld van mensen<sup>18</sup>. Het inzetten van mantelzorg is het meest sprekende voorbeeld van vermaatschappelijking in de zorgverlening. Dit heeft een impact op kinderen en jongeren: ook op hen wordt alsmat meer een beroep gedaan om een zorgtaak binnen het gezin op te nemen. Ook hun zorgnoden moeten door en binnen het gezin opgevangen worden.

Ook buiten het welzijnsdomein zien we praktijken van vermaatschappelijking ontstaan. Het inrichten van speelstraten, het uit de grond stampen van een burgerkabinet jeugd, burgerinitiatieven voor en door jongeren: het zijn allen praktijken om ook de gemeenschapsverbondenheid van jonge burgers – al dan niet bewust – na te streven.


De ontwikkeling naar vermaatschappelijking kent zowel kansen als valkuilen. Positief aan deze evolutie is de ambitie om activiteiten van het dagelijkse leven (spel, ontmoeting, zorg) korter bij de leefwereld van kinderen en jongeren te brengen. Daartegenover staat dat vermaatschappelijking vaak wordt gezien als een verschuiving van de verantwoordelijkheid voor de maatschappelijke dienstverlening van de overheid naar burgers en lokale gemeenschappen. Daarom is de kritiek ook dat vermaatschappelijking een vorm van besparing is. Eerder dan dat het wijst op burgerschapszin, zou het bestaan van jonge mantelzorgers dan misschien vooral een teken zijn van een falende overheid die er niet in slaagt voldoende ondersteuning te voorzien voor mensen met een zorgbehoefte. Een andere kritiek is dat vermaatschappelijking zou bijdragen aan het bestendigen of verhogen van de ongelijkheid in de samenleving. 'Vermaatschappelijking' rekent op de actieve inzet van burgers, sociale netwerken en lokale gemeenschappen. Echter, het opnemen van actief burgerschap, of het kunnen rekenen op goed uitgebouwde sociale netwerken is voornamelijk een realiteit voor de hoger opgeleide, goed geïnformeerde en beter gegoede burgers.

Tot slot rijst ook de vraag hoe steden en gemeenten kunnen omgaan met nieuwe burgerinitiatieven, en een toegenomen belang van sommige van die initiatieven. Omdat burgerinitiatieven kunnen bijdragen aan gemeenschapsvorming en burgerschapszin én ze meestal beantwoorden aan een reële, dringende nood, doen lokale besturen er vaak een beroep op. De vraag blijft: hoe kan of moet een stad of gemeente omgaan met de veelheid en verscheidenheid aan burgerschapsinitiatieven? Het vergt een zoeken naar een nieuw samenspel tussen overheid, burger en middenveld dat garant kan staan voor een rechtvaardig lokaal beleid zonder te vervallen in overdreven regelgeving en besluiteloosheid.

Vermaatschappelijking daagt een (lokaal) bestuur met andere woorden uit en ontslaat hen geenszins van



hun verantwoordelijkheid. Wel kan de verantwoordelijkheid en de opdracht van een bestuur verschuiven van 'actor' naar 'regisseur' waarbij met de nodige visie en budgetten gehandeld wordt.



## HOE KAN EEN KINDVRIENDELIJKE STAD OF GEMEENTE EEN SAMENSPEL REALISEREN TUSSEN EEN OVERHEID, BURGERS EN HET MAATSCHAPPELIJK MIDDENVELD DAT RECHT DOET AAN DE MOGELIJKHEDEN EN TEGEMOETKOMT AAN DE GEVAREN DIE VERMAATSCHAPPELIJING BIEDT?

### Vlaanderen vermarkt

---

Een ontwikkeling die enigszins verbonden is met vermaatschappelijking is 'vermarkting'. Zowel vermaatschappelijking als vermarkting duiden immers op de aanwezigheid van 'nieuwe' spelers in het jeugddomein. Waar vermaatschappelijking eerder burgers en lokale gemeenschappen aanspreekt, wijst vermarkting op de rol die commerciële partners spelen in het jeugdbeleid.

Commercialisering van het jeugddomein is geen nieuwe ontwikkeling. Commerciële bedrijven als Haribo, Nickelodeon, Studio 100, banken met een financieel aanbod voor kinderen en jongeren, etc. richten zich al jaren op de lucratieve doelgroep 'jeugd'. Daar waar de aanwezigheid van commerciële partners in het jeugddomein vandaag gewoon blijkt te zijn, is de aanwezigheid van deze initiatieven als partner in de uitbouw van de (sociale) dienstverlening en als deel van een jeugdbeleid dat allerminst. In het domein van de kinderopvang lijken commerciële partners vooralsnog een marginale positie in te nemen.

Dit neemt echter niet weg dat de 'marktlogica', waarbij concurrentie, tendering<sup>19</sup> en efficiëntiestreven centraal staan, wel is doorgebroken in het jeugddomein. Deze marktlogica beïnvloedt in toenemende mate alle domeinen van het maatschappelijk leven. Zo moeten basiswerkingen uit bijvoorbeeld de jeugd- of culturele sector voor kinderen en jongeren via tendering alsnog vaker een beroep doen op bijkomende projectsubsidies om een volwaardig aanbod uit te bouwen. Hierbij komen ze in concurrentie met andere organisaties die een beroep doen op diezelfde projectsubsidies. Bovendien is deze projectmatige financiering vaak tijdelijk van aard, waardoor opgebouwde expertise verloren dreigt te gaan bij het stopzetten van het project. Het niet duurzaam kunnen uitbouwen van deze projecten dreigt net de meest kwetsbare kinderen slachtoffer te maken van de marktlogica, aangezien men specifiek voor hen een aanbod ontwikkelt met de projectsubsidies. Naast de tendering heeft de eenzijdige focus op efficiëntie ook vaak een nefaste impact op de kwaliteit van de dienstverlening. Door efficiëntie centraal te stellen in de werking wordt vaak ingeboet op de tijd die jongerenwerkers kunnen nemen om een vertrouwensrelatie uit te bouwen met jongeren.



## WELKE PLAATS HEEFT MARKTWERKING IN EEN KINDVRIENDELIJKE STAD OF GEMEENTE EN HOE GARANDEERT DE STAD OF GEMEENTE DE KWALITEIT VAN DE SOCIALE DIENSTVERLENING?

## Vlaanderen digitaliseert

---

In toenemende mate staan digitale data en digitale apparaten centraal in onze samenleving. Digitalisering is een proces dat zich niet enkel in de economische sfeer manifesteert, waar de productie alsmear meer in handen komt van digitaal gestuurde processen. In het sociale domein en het jeugddomein vindt digitalisering ook zijn ingang. Voor de huidige generatie van kinderen en jongeren maakt de digitale wereld vaak inherent deel uit van hun leefwereld. Ze zijn zogenaamde 'digital natives'. Zij zijn vertrouwd met het werken met een computer, hebben een mobiele telefoon, staan voortdurend in contact met hun vrienden via allerlei sociale netwerken. Ook het onderwijs speelt in op de ontwikkeling naar digitalisering en maakte de voorbije jaren van 'digitale geletterdheid' en 'mediawijsheid' belangrijke speerpunten. Voor de 'schermgaande jeugd' heeft de digitalisering grote voordelen. Het biedt hen een kanaal om in contact te komen met leeftijdsgenoten en deel uit te maken van een groep of het geeft hen toegang tot allerlei diensten en voorzieningen waar ze anders geen gebruik van zouden maken. Ook vanuit het perspectief van lokale besturen die werken aan kindvriendelijkheid kan digitalisering tal van kansen creëren. Het laat immers toe om kinderen en jongeren te bereiken die ze anders niet zouden bereiken, waardoor kinderen en jongeren hun stem kunnen laten horen over wat zij belangrijk vinden. Soms creëert digitalisering ook onverwachte kansen. Zo blijkt dat jongeren zich vaak begeven op die plaatsen in een stad of gemeente waar er gratis wifi is, waardoor een informele ontmoetingsplek ontstaat.

Dat de digitalisering innovatieve kansen creëert voor steden en gemeenten mag blijken uit de ontwikkeling naar 'smart cities'. Denk aan slimme verlichting, online dienstverlening, slimme vuilbakken, een digitale community in het kader van kinderarmoede.... Een smart city is een slimme stad of gemeente die gebruik maakt van de digitale mogelijkheden om het leven in de stad of de gemeente te organiseren. Via mobiele telefoons, sensoren, camera's en dergelijke, wordt zoveel mogelijk informatie verzameld onder de noemer 'meten is weten'. Zo gebruikt de stad Mechelen nieuwe technologieën om de onveiligheid in kaart te brengen voor jongeren wanneer ze uitgaan. Bonheiden stimuleert kinderen om zich per fiets te verplaatsen tussen hun woonplaats en de school door middel van een digitaal fietsregistratiesysteem.

Digitalisering heeft ook een schaduwzijde. Een smart city verzamelt allerlei informatie, waarbij het niet altijd duidelijk is hoe het recht op privacy afdoende kan worden gegarandeerd: welke informatie wordt precies verzameld en voor welk gebruik? Hoewel kinderen en jongeren eerder de voorlopers zijn qua gebruik van multimedia, zijn zij, zelfs in hun privéleven, kwetsbaar voor de risico's van digitalisering. Kinderen en jongeren schatten vaak nog slecht in wat het delen van (persoonlijke) informatie betekent voor de schending van de privacy. De sociale druk die kinderen en jongeren ervaren in de fysieke wereld zet zich ook verder in de digitale wereld. Omdat de digitale wereld vaak onzichtbaar blijft voor ouders of vrienden is het niet altijd duidelijk wat de impact van digitale platformen is op kinderen en jongeren. Deze platformen zouden, net omwille van hun anonimiteit, de sociale druk en het verwachtingspatroon wel eens kunnen versterken. De digitale leefwereld blijkt ook een plaats te zijn waar cyberpesten verdoken voorkomt.

Naast de risico's van het zich online begeven in de digitale leefwereld toont onderzoek ook aan dat er een groep is van 'offline jongeren'. Dit is een groep die om een diversiteit aan redenen geen toegang heeft tot de digitale leefwereld, bijvoorbeeld door gebrek aan technologische apparatuur, gebrek aan toegang tot het internet of omdat ze digitaal ongeletterd is. Deze digitale kloof creëert een nieuwe vorm van sociale ongelijkheid tussen kinderen die ertoe leidt dat een groep zijn of haar digitale vaardigheden onvoldoende kan ontwikkelen.



## Vlaanderen kent bestuurlijke veranderingen

---

Het lokale jeugdbeleid onderging de voorbije jaren een aantal grondige wijzigingen. Vanuit een streven naar het inperken van de planlast werden vanaf 2013 de belangen van kinderen en jongeren niet langer opgenomen in een afzonderlijk lokaal jeugdbeleidsplan. Sindsdien moeten lokale besturen alle sectorale beleidsplannen – dus ook het jeugdbeleidsplan – integreren in één beleids- en beheerscyclus. In het kader hiervan dient elke gemeente een strategisch meerjarenplan op te maken, waarbinnen ook aandacht gaat naar de doelgroep van kinderen en jongeren. Naast planlastvermindering werd vervolgens ook ingespeeld op een streven naar meer lokale autonomie, waardoor vanaf januari 2016 de sectorale subsidie voor het beleidsdomein jeugd werd overgedragen naar het gemeentefonds. Dit gebeurde zonder oormerking van de middelen voor het beleidsdomein jeugd, waardoor lokale besturen vrij kunnen beslissen hoe zij hun middelen willen inzetten. Op die manier schaaft het beleid van één dienst, op naar een volledig lokaal bestuur. Ook de integratie van de OCMW's en de lokale besturen is hier een voorbeeld van.

Naast deze 'opschaling', zien we ook ontwikkelingen in het beleidsdomein jeugd richting decentralisatie. Decentralisatie wijst op het verschuiven van verantwoordelijkheden en bevoegdheden van een hogere overheid naar een lagere overheid. Hiervoor zijn er verschillende motivaties. Eén ervan is 'New Public Management'. In deze ontwikkeling wordt het besturen van een stad of gemeente vormgegeven conform de logica van de markt: burgers zijn cliënten en de dienstverlening is een product dat effectiever en efficiënter moet worden aangeboden. Ook het streven naar een grotere nabijheid van de overheid ten aanzien van burgers speelt een rol, waardoor meer kansen ontstaan voor een participatieve beleidsvoering waarin burgers en middenveld worden betrokken. Dit zou vooral voor kinderen en jongeren van belang kunnen zijn, voor hen lijkt een overheid vaak ver weg.

Tegelijk creëert de ontwikkeling naar decentralisatie een aantal aanzienlijke uitdagingen, in het bijzonder voor kleinere gemeenten die niet altijd de nodige middelen en bestuurskracht hebben om deze hervormingen te dragen. Vandaar ook de fusiebeweging die aan de gang is waarbij kleinere gemeenten opgaan in een groter geheel.

In het streven naar een lokaal kindvriendelijk beleid hebben deze ontwikkelingen belangrijke gevolgen. We zien hierbij een beweging in twee richtingen met veel tussenniveaus: sommige gemeenten kiezen ervoor om het beleidsdomein 'jeugd' te laten opgaan in een vrijetijdsdienst en focussen daardoor op de invulling van jeugdbeleid als vrijetijdsbeleid. Andere gemeenten zetten in op de zoektocht naar het voldoende zichtbaar maken van het beleidsdomein 'jeugd' in het strategisch meerjarenplan en naar een brede invulling van jeugdbeleid. Tussen deze twee uitersten zijn er veel tussenvormen waarbij een lokaal bestuur beantwoordt aan de noden en behoeften van kinderen en jongeren. De keuze voor breed jeugd- en kinderrechtenbeleid, geïntegreerd in het volledige meerjarenplan, kan onder meer vorm krijgen aan de hand van het label kindvriendelijke steden. De vraag is of dit label dan een *alternatief* is voor een lokaal jeugdbeleid – een jeugdbeleid 'light' –, een *stimulans* voor het voeren van een lokaal jeugdbeleid, dan wel een stimulans voor het voeren van een *bepaalde vorm* van een lokaal jeugdbeleid, met name een lokaal jeugdbeleid dat is gestoeld op de principes van het IVRK en dat streeft naar een geïntegreerd beleid.

## OP WELKE WIJZE KAN EEN LOKAAL BESTUUR OMGAAN MET DE GEVOLGEN VAN BESTUURLIJKE HERVORMINGEN WAARDOOR HET BIJDRAAGT AAN DE ONTWIKKELING VAN EEN KINDVRIENDELIJKE STAD OF GEMEENTE?



### Stijgende focus op veiligheid

De mentale en fysieke ruimte die jongeren (gedeeld) kunnen innemen staat onder druk. Niet enkel het toenemende autoverkeer of de nooit ophoudende verkaveling zijn hiervoor verantwoordelijk. Het heersende klimaat waarin veiligheid centraal staat, vormt misschien wel de grootste bedreiging. Een (lokale) veiligheidsaanpak met weinig ruimte voor proactief werken met kinderen en jongeren om optimale kansen en leefomstandigheden te verzekeren, zorgen hier mee voor. Tel daarbij een eerder normerend discours van individuele verantwoordelijkheid, problemen die voorgesteld worden los van hun context en relatief enge gedragsnormen waaraan men moet beantwoorden.



**“Ik voel me veilig in onze gemeente, omdat hier bijna niets gebeurt. In Antwerpen gebeurt er toch veel, een huis dat ontploft, meer schietpartijen...”**

(8-9 jarigen in een landelijke gemeente)

Jongerenwerkers en/of hun organisaties worden alsmat meer aangesproken zich mee in te zetten voor de realisatie van veiligheidsdoeleinden, soms ten koste van eigen organisatiedoelinden. Veiligheidsdiensten doen een beroep op onderwijs, (jeugd-)hulpverlening, jeugdwerk, etc. voor bijvoorbeeld het opsporen of voorkomen van radicalisering. Hoewel samenwerking tussen proactief, preventief en repressief werkende diensten sterk aan te moedigen is, is er stevige kritiek bij middenveldorganisaties vanuit de vrees voor hun beroepsgeheim en moeizaam opgebouwde vertrouwensrelaties met jongeren.

De verhoogde aandacht voor veiligheid speelt zich niet enkel af in het domein van criminaliteits- en overlastbestrijding, maar ook in bijvoorbeeld verkeersveiligheid en mobiliteit of veiligheid in de publieke ruimte. De bewegingsruimte van kinderen wordt kleiner en kleiner. Het is vaak onveilig om zich alleen te verplaatsen in stad of gemeenten door onaangepaste infrastructuur. Gebruik maken van de publieke ruimte als verblijfsruimte houdt voor kinderen reële of subjectieve gevaren in. Omgekeerd worden jongeren in de publieke ruimte vaak als een gevaar ervaren door medeburgers. Jongeren zijn volop zoekende naar hun plaats in de samenleving, onder andere hun plaats in het publieke veld, en zoekende naar de gepaste gedragscodes en omgangsvormen om in hun ‘gemeenschap’ te kunnen functioneren. Hun (leeftijdsgebonden) gedrag wordt meer dan eens ervaren als overlastgevend. Denk bijvoorbeeld aan met vrienden rondhangen op straat.



**“We kunnen wel met de fiets gaan, maar dat is niet veilig, want dat is vaak langs drukke banen, gevaarlijke kruispunten, niet altijd met lichten, en treinsporen. En de bus doet er nog langer over.”**

(13-14 jaar in een randstad)

**“Veilig zijn op straat is het allerbelangrijkste.”**

(8 - 10 jarigen in een randstad)

**“Ik wil een optocht maken tegen pesters en tegen auto’s.”**

(7-8 jarigen in een gemeente)

‘Overlast’ en ‘veiligheid’ zijn subjectieve begrippen en een lokaal construct. Wat voor de ene veilig voelt, is dat niet voor de andere. Wat in de ene gemeente overlast is, is dat niet in de andere. De omschrijving die de basis vormt voor een lokaal veiligheidsbeleid is weinig sluitend en laat veel ruimte voor interpretatie van gedrag. Het krijgt vorm en inhoud op basis van de tolerantiegrens, context en eerdere ervaringen van de betrokken actoren. Dat betekent ook dat het definiëren van wat overlast is, deels afhankelijk is van de machtsverhoudingen in de samenleving. Deze machtsverhoudingen bepalen bijvoorbeeld welk gedrag ‘hoort’ en welk gedrag ‘niet gepast’ is. Op de weg ligt de macht bijvoorbeeld vaak bij koning auto. Dit neemt niet weg dat veiligheid een belangrijke basisvoorwaarde voor een samenleving is en overlast niet mag ontkend of genegeerd worden.



**HOE KAN EEN KINDVRIENDELIJKE STAD OF GEMEENTE VOLDOENDE (MENTALE EN FYSIEKE) RUIMTE CREËREN VANUIT DE LEEFWERELD VAN KINDEREN EN JONGEREN?**

## **Stijgende sociale ongelijkheid in Vlaanderen**

Er bestaat nog steeds een grote kloof tussen arm en rijk. Hoewel België solide herverdelingsmechanismen kent in haar sociaal beleid, is het moeilijk voor gezinnen met kinderen uit de laagste inkomensgroepen te stijgen op de sociale ladder. In 2015 leefde 12% van de Vlaamse kinderen van 0 tot 17 jaar in een huishouden met een inkomen onder de armoederisicodrempel<sup>20</sup>. Op een periode van 10 jaar tijd is dit een quasi verdubbeling, terwijl de Vlaamse doelstelling erin bestaat de kinderarmoede te halveren tegen 2020 tot 4%.

Ongelijkheid kan gemeten worden aan de hand van diverse parameters. Inkomensongelijkheid is een belangrijke indicator van sociale ongelijkheid. In België is de inkomensongelijkheid de voorbije jaren niet significant gestegen of gedaald. Toch is het totale netto-inkomen dat verworven wordt door de rijkste 20 % van de bevolking bijna 4 maal groter dan dat van de armste 20 %.<sup>21</sup> Op het vlak van onderwijsongelijkheid scoort Vlaanderen bijzonder slecht. De PISA-resultaten tonen aan dat waar het Vlaamse onderwijs goede resultaten behaalt op het vlak van leesvaardigheid of wiskundige geletterdheid, de kloof tussen de sterkst en de zwakst presterende leerlingen erg groot is. Een zwakke sociaaleconomische achtergrond en een migratie-achtergrond hangen nog (te) vaak samen met het zwak presteren op school.<sup>22</sup> Wat betreft gezondheidsongelijkheid doen we het een stuk beter en staat België in de top 15 van ontwikkelde landen die goed scoren op het vlak van gezondheidsongelijkheid. Ook hier gaat de vaststelling op dat kinderen uit gezinnen met een lagere sociaaleconomische achtergrond meer te maken hebben met gezondheidsklachten dan kinderen uit beter gegoede gezinnen<sup>23</sup>.

Sociale ongelijkheid op de domeinen van onderwijs, gezondheid en gezinsinkomen hebben een aanzienlijke impact op het algemeen welzijn van kinderen. Ongelijke kansen op school kunnen leiden tot ongelijk verwerven van onderwijs- of arbeidscompetenties wat dan weer kan resulteren in ongelijke arbeidskansen en inkomen in het latere leven. Kinderen die opgroeien in een context van armoede zijn vatbaarder voor gezondheidsklachten. Die klachten worden – om o.a. financiële redenen – te vaak genegeerd tot ze escaleren tot ernstige gezondheidsrisico's, die op hun beurt weer gepaard gaan met grotere kosten, etc. Kortom: opgroeien in ongelijkheid kan kinderen al van bij de geboorte in een vicieuze cirkel van ongelijkheid doen belanden die kan leiden tot een chronische situatie van sociale ongelijkheid. Kinderen in een kwetsbare situatie kennen daarenboven een groter isolement, meer sociale uitsluiting en een lagere maatschappelijke participatie dan kinderen die opgroeien in een sterkere sociaaleconomische omgeving.

**HOE KAN EEN KINDVRIENDELIJKE STAD OF GEMEENTE BIJDAGEN AAN DE STRIJD TEGEN SOCIALE ONGELIJKHEID, ZODAT KINDEREN EN JONGEREN KUNNEN OPGROEIEN IN EEN OPVOEDINGSKLIMAAT DAT BIJDRAAGT AAN HUN ONTWIKKELING EN MAATSCHAPPELIJKE PARTICIPATIE?**



## **Stijgende onderbescherming van kinderen**



Hoewel het Kinderrechtenverdrag en andere nationale en internationale instrumenten kinderrechten garanderen, is er een groep van kinderen die van zijn of haar rechten verstoken blijft. Zij zijn 'onderbeschermd'. Onderbescherming is 'elke situatie waarin een kind zich bevindt dat geen gebruik maakt van het openbaar aanbod van rechten en diensten waarop hij of zij aanspraak zou kunnen maken'<sup>24</sup>. De redenen van onderbescherming kunnen erg divers zijn en liggen bij zowel kinderen en jongeren (en hun gezin) als bij het aanbod: niet op de hoogte zijn van het ondersteuningsaanbod; denken dat men niet in aanmerking komt om een beroep te doen op bepaalde dienstverlening; schaamte om gebruik te maken van bepaalde dienstverlening, zeker wanneer dit gepaard gaat met stigmatisering (bijvoorbeeld naar de voedselbank gaan); complexe administratieve procedures moeten ondergaan om een beroep te kunnen doen op maatschappelijke dienstverlening; een gebrek aan aanbod; uitsluiting van een bepaald aanbod; een (precair) verblijfstatuut dat niet toelaat een beroep te doen op beschikbare diensten, etc.

Het probleem van onderbescherming komt de laatste tijd geregeld in de actualiteit. Zo bestaan er lange wachtlijsten voor kinderen en jongeren in de zorgverlening, waarbij ze soms tot een half jaar of langer moeten wachten alvorens ze hun recht op ondersteuning gerealiseerd zien. De oorzaak ligt niet enkel bij een gebrek aan aanbod, maar ook bij een toename aan problemen en hulpvragen. Het ontoereikende aanbod van de eerstelijnsjeugdzorg en de beperkte aandacht voor preventie zijn cruciale knelpunten in de Vlaamse jeugdzorg. Dit kan er toe leiden dat problemen van kinderen en jongeren pas in een laat stadium worden ontdekt en men pas ondersteuning kan krijgen wanneer problemen ernstig geëscaleerd zijn. Ook het recht op wonen is voor een groep van kinderen niet gerealiseerd. In een rapport uit 2016 wijst het Kinderrechtencommissariaat op het bestaan van het probleem van dak- en thuisloosheid bij kinderen en jongeren. Zo zou één op drie dak- en thuislozen minderjarig zijn. Door een gebrek aan kwaliteitsvolle, betaalbare woningen is een groep van kwetsbare gezinnen en hun kinderen genoodzaakt een beroep te doen op leegstaande panden, vaak in erbarmelijke omstandigheden, de nachtopvang of op straat moeten overleven. Een gebrek aan degelijke huisvesting en woonzekerheid en -stabiliteit voor kinderen en jongeren is een fundamentele aantasting van hun welzijn, gezondheid en ontwikkeling.

Als antwoord op de situatie van onderbescherming van kinderen en jongeren werd onder meer door Samenlevingsopbouw Vlaanderen een samenhangend geheel van maatregelen naar voren geschoven onder de noemer 'lokaal pro-actief handelen'. Dit pleit voor de uitbouw van kwalitatieve basisvoorziening voor kinderen en jongeren en voor automatische rechtentoekenning.



## HOE KAN EEN KINDVRIENDELIJKE STAD OF GEMEENTE GARANDEREN DAT KINDEREN EN JONGEREN HUN FUNDAMENTELE BASISRECHTEN GEREALISEERD ZIEN EN ONDERBESCHERMING VAN KINDEREN EN JONGEREN BEPERKEN?

### Stijgende sociale druk op kinderen en jongeren

---

Hoewel het overgrote deel van de kinderen en jongeren in Vlaanderen zich goed in zijn/haar vel voelt, geldt dit niet voor een steeds grotere groep. Volgens onderzoek van de Vlaamse Jeugdraad in 2017 kampt 38% van de jongeren tussen de 14 en 25 jaar met psychische problemen. 80% van diezelfde groep geeft eveneens aan 2 vrienden te hebben die niet goed in hun vel zitten. Sociale druk uit de omgeving is een belangrijke bron van het zich slecht voelen. Volgens de enquête van de Vlaamse Jeugdraad geeft meer dan 60% van de jongeren aan sociale druk te ervaren<sup>25</sup>. In een prestatiegedreven maatschappij zorgt het goed moeten presteren op school, een succesvol beeld uitstralen naar de buitenwereld – bijvoorbeeld in sociale media –, een uitgebreide vrijetijdsagenda hebben of deel uitmaken van een breed netwerk van vrienden en kennissen voor een grote sociale druk bij kinderen en jongeren.



**”Ik vind het wel spijtig dat er soms kindjes worden uitgesloten op school of op het speelplein.”**

(8 - 10 jarigen in een randstad)



**“Op school als er een nieuw kindje was, die praatte alleen maar Frans en iedereen was al bevriend, maar niemand met hem, die had niemand om mee te spelen.”**

(7-8 jarigen in een stad)

**”Er wordt wel gepest bij ons op school.” “De gemeente moet strenger zijn tegenover pesters.”**

(7-8 jarigen in een gemeente)

Niet kunnen voldoen aan de sociale verwachtingen kan leiden tot pestgedrag bij kinderen en jongeren. Alsmar meer kinderen en jongeren ervaren pestgedrag via bijvoorbeeld sociale media. Wanneer ze worden gepest, bestaat er vaak een groot taboe om dit aan te kaarten. Gepest worden kan een bijzonder grote impact hebben op het zelfwaardegevoel van kinderen en maakt dat ze zich vaak niet goed in hun vel voelen. Vaak hebben kinderen en jongeren die gepest worden niemand om mee te praten wanneer ze daar nood aan hebben of durven ze het niet toegeven aan hun omgeving<sup>26</sup>.

Pestgedrag kan de vorm aannemen van sociale uitsluiting, vooroordelen en discriminatie. In een klimaat van toenemende polarisatie tussen individuen en gemeenschappen, ervaren kinderen en jongeren uit minderheidsgroepen een toenemende onverdraagzaamheid. Denk aan recente berichtgeving over persoonlijke aanvallen op jongeren uit de LGBT+ (lesbian, gay, bisexual, transgender, enz.) gemeenschap.

Niet kunnen voldoen aan de verwachtingen, sociale druk of net sociale uitsluiting ervaren, gepest worden, sociaal isolement, etc. zijn allemaal factoren voor een verhoogde aanleiding tot onwelbevinden in het uiterste geval zelfs zelfmoord of zelfmoordpogingen. In Vlaanderen is zelfmoord, samen met verkeersongevallen, de belangrijkste doodsoorzaak in de groep van jongeren tussen 15 en 29 jaar. Hiermee is Vlaanderen koploper wat betreft zelfmoord in Europa.

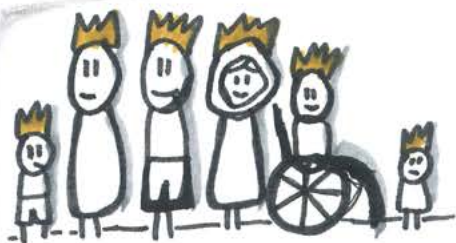
Jongeren geven aan dat ze in beperkte mate gebruik maken van het georganiseerde zorgaanbod om ondersteuning te krijgen. Vooral voor jongeren in een maatschappelijk kwetsbare leefsituatie die veelal te maken hebben met een beperkt sociaal netwerk is ondersteuning krijgen geen evidentie. Dit terwijl het onderzoek van de Vlaamse Jeugdraad aangeeft dat andere jongeren met psychische problemen net een belangrijk rol kunnen spelen in het doorbreken van taboe bij psychisch onwelzijn. Inzetten op jonge ervaringsdeskundigen zou een belangrijke hefboom zijn om jongeren die zich niet goed voelen te ondersteunen.

**HOE KAN EEN KINDVRIENDELIJKE STAD OF GEMEENTE OMGAAN  
MET DE STIJGENDE SOCIALE DRUK, WAARDOOR KINDEREN EN  
JONGEREN ZICH BETER IN HUN VEL VOELLEN?**

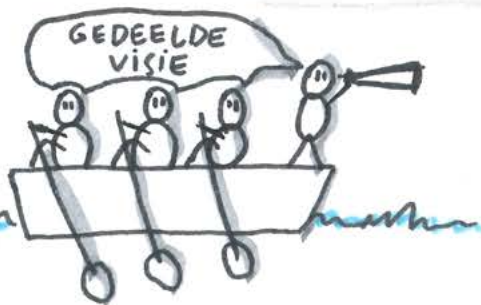




# BOUWSTENEN VOOR EEN KINDVRIENDELIJKE STAD OF GEMEENTE



1. GEEFT **HERKENNING** & RUIJTE AAN DIVERSITEIT VAN KINDEREN & JONGEREN



2. WERKT VANUIT EEN GEDEELDE & GEMANDATEERDE VISIE OP KINDEREN & JONGEREN



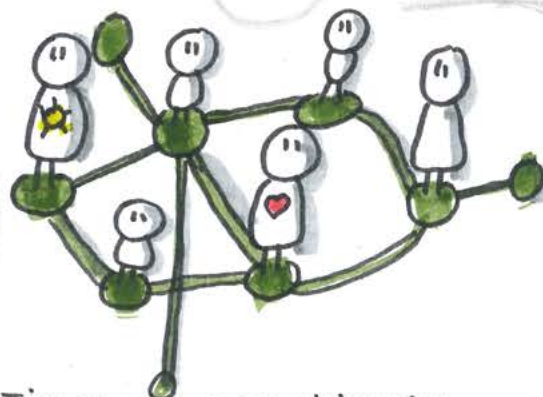
3. PERMANENTE DIALDOG ALS BASIS HOUDING



4. WERKEN SAMEN OM KINDVRIENDELIJKEID TE REALISEREN



5. KWALITEITSVOLLE & TOEGANKELIJKE BASIS VOORZIENINGEN



6. STIMULEERT & FACILITEERT SOLIDARITEIT & WEDERZIJDE BETROKKENHEID OM DUURZAAM SAMEN TE LEVEN



## BOUWSTENEN VOOR EEN KINDVRIENDELIJKE STAD OF GEMEENTE

De hierboven beschreven maatschappelijke ontwikkelingen stellen steden en gemeenten voor belangrijke uitdagingen. In het tweede deel van dit inspiratiekader formuleren we 6 bouwstenen die ondersteunend zijn in het zoeken naar een antwoord op de maatschappelijke uitdagingen. Deze bouwstenen bieden handvatten om te werken aan een kindvriendelijke stad of gemeente. We zien deze bouwstenen als essentiële onderdelen van een kind- en jeugdriendelijke stad of gemeente. Ze geven mee vorm aan de 3 basisuitgangspunten van een kindvriendelijke stad of gemeente die we eerder in de inleiding formuleerden (medeburgerschap, verantwoordelijkheid van de overheid en integraal beleid). De 6 bouwstenen zijn één en ondeelbaar. De realisatie van de ene bouwsteen kan niet zonder het betrekken van de andere 5 bouwstenen. Het is pas wanneer aan de slag wordt gegaan met de 6 bouwstenen samen dat aan een doordacht kindvriendelijk lokaal beleid wordt gewerkt.

Er bestaat geen één op één relatie tussen de bouwstenen en de benoemde ontwikkelingen, maar de bouwstenen zijn opdrachten voor een kindvriendelijke stad of gemeente die sensitief willen zijn voor de benoemde actuele uitdagingen en in hun proces een antwoord willen formuleren op deze uitdagingen. Waar mogelijk, geven we aan op welke uitdaging een bouwsteen anticipeert of reageert.

De 6 bouwstenen zijn geen kookboek of toolbox met pasklare antwoorden en instrumenten. De diversiteit aan lokale contexten laat het uitwerken van zulke antwoorden niet toe. De bouwstenen geven wel een richting van handelen voor alle actoren die zijn betrokken bij het vorm geven aan een lokaal kindvriendelijk beleid. Het zijn puzzelstukken; de puzzel zelf moet elke stad of gemeente zelf maken. Elke stad of gemeente die met deze bouwstenen aan de slag gaat, zal zichzelf de vraag moeten stellen wat deze bouwstenen kunnen betekenen in de eigen lokale context. Om dit reflectieproces te ondersteunen, staan bij elke bouwsteen vragen geformuleerd. Deze vragen kunnen alle actoren betrokken in de lokale kindvriendelijke strategie helpen om te evalueren of een stad of gemeente al dan niet als voldoende kindvriendelijk is.

### **Bouwsteen 1:**



#### **EEN KINDVRIENDELIJKE STAD OF GEMEENTE (HERKENT EN GEEFT RUIMTE AAN DE DIVERSITEIT ONDER KINDEREN EN JONGEREN EN AAN DE DIVERSITEIT AAN CONTEXTEN WAARIN KINDEREN EN JONGEREN OPGROEIEN.**

Bouwen aan een kindvriendelijke stad of gemeente betekent leren omgaan met diversiteit en werken aan een actief pluralistische samenleving. Dit betekent dat diversiteit tussen mensen herkend en erkend wordt en bijdraagt aan duurzaam samenleven. Zeker in een stedelijke context waar superdiversiteit dagelijks voelbaar is, dringt het belang hiervan zich op. Het Kinderrechtenverdrag definieert een duidelijke ondergrens voor het omgaan met diversiteit, namelijk het respecteren van het non-discriminatiebeginsel: kinderen en jongeren mogen niet gediscrimineerd worden op basis van geslacht, religie, leeftijd, taal, gezinssamenstelling, sociaaleconomische achtergrond, fysieke kenmerken, verblijfsstatuut, huidskleur, etc. Alle kinderen en jongeren van een stad of gemeente hebben gelijke rechten, ongeacht de diversiteit aan persoonskenmerken die er bestaat onder kinderen en jongeren en onder de opvoedingscontexten waarin ze opgroeien.

Tegelijk vraagt werken vanuit diversiteit grote inspanningen. Samenleven met respect voor elkaar in een context van superdiversiteit is vaak erg moeilijk en uitdagend.



### **”Elk kind is gelijk”**

(8-10 jarigen in een randstad).

**”Bruine mensen worden altijd uitgescholden, `de zwarten zijn altijd het probleem’, zeggen ze dan. Bij alles wat er gebeurt worden we uitgescholden omwille van onze kleur”.**

(13-14 jarigen in een randstad)

**”Ieder mens moet een ander respecteren. Ook op school. Daar mogen er wel strengere regels zijn zodat er meer respect is voor andere leerlingen”.**

(13-14 jarigen in een stad)

Bij het werken aan diversiteit houdt een kindvriendelijke stad of gemeente rekening met volgende punten:

- Ontwikkel als kindvriendelijke stad of gemeente een gemeenschappelijke en gedragen **visie** op diversiteit met het principe van ‘actief pluralisme’ als uitgangspunt. Actief pluralisme houdt in dat verschillen tussen kinderen en jongeren (en hun gezin) niet uit de weg worden gegaan, maar op een leerzame en tegelijk respectvolle manier worden gebruikt om het samenleven mogelijk te maken.
- Erken dat samenleven in diversiteit geen eenvoudige opdracht is en dat het vorm geven aan een actief pluralistische samenleving veel inspanningen vraagt. Waar samenleven in superdiversiteit erg verrijkend kan zijn en kleur geeft aan een samenleving, kan het evenwel ook gepaard gaan met spanningen en conflicten. Omgaan met een diversiteit aan meningen, ideeën, gedragingen, etc. kan leiden tot tegenstellingen. Spanningen niet uit de weg gaan, maar er op een positieve manier mee omgaan met respect voor het anders zijn van medeburgers vraagt niet alleen van kinderen en jongeren, maar van iedereen die in een kindvriendelijke stad met kinderen en jongeren werkt, bijzondere **competenties** (zoals zich kunnen inleven in de cultuur van de ander, multiperspectiviteit of conflicthantering). Een lokaal kindvriendelijk bestuur kan hierop inzetten door haar eigen personeel maar ook medewerkers van scholen, jeugdbewegingen, sportclubs, Huizen van het Kind, etc. te vormen in het ‘leren samenleven in diversiteit’.

### **Praktijkvoorbeeld BUURTDIALOOG IN MOSCOU - VOGELHOEK**

#### **Een inspraak- en dialoogtraject van de stad Gent rond de vraag: 'wat zijn goede pleisterplekken?'**

Van februari tot mei 2018 trokken buurtwerkers het terrein op om zo divers mogelijke mensen te bereiken. Door 'vindplaatsgericht' te werken, bereikten ze een diversiteit aan buurtbewoners. Doel was enerzijds zelf informatie verkrijgen van de buurt en anderzijds contact en dialoog tussen de buurtbewoners te bevorderen.<sup>14</sup>

- Vormgeven aan actief pluralisme vraagt **wederkerigheid**. Een lokaal bestuur kan een cruciale bijdrage leveren aan het vormgeven van wederkerigheid door het creëren van ontmoeting waardoor kinderen en jongeren, maar evengoed volwassenen elkaars verschillen leren kennen en leren daar op een respectvolle en leerzame manier mee om te gaan. Het bij elkaar brengen van mensen met onderscheiden diversiteitskenmerken kan bijdragen tot ontmoeting en verbinding en kan op die manier sociale cohesie bewerkstelligen.
- Vertrek vanuit het principe van 'intersectionaliteit' of **kruispuntdenken**. Dit wil zeggen dat een jongere niet bepaald wordt door één identiteitskenmerk, bijvoorbeeld leeftijd, gender of afkomst, maar elk individu steeds een meerlagige identiteit heeft. Verschillende kenmerken geven samen vorm aan iemands identiteit. Diversiteit mag niet verengd worden tot verschillen in etnisch-culturele achtergrond. Diversiteit gaat over veel meer dan dat. Het gaat evengoed over verschillen in gender, religie, leeftijd, taal, gezinssamenstelling, sociaaleconomische achtergrond, fysieke kenmerken, verblijfsstatus (legaal/illegaal), huidskleur, etc. Uitsluitingsmechanismen kunnen dus spelen op elk van die kenmerken of op het kruispunt van die kenmerken.

### **Praktijkvoorbeeld CULTUREGHEM VZW**

Cultureghem brengt buurt- en stadsbewoners samen in en rond de Abattoir in Anderlecht voor culturele, sociale, educatieve en sportieve activiteiten. Verschillen tussen mensen worden onbelangrijk of net actief ingezet tijdens gezamenlijke kook- of speelmomenten. Abattoir wordt zo een nieuwe kwaliteitsvolle publieke ruimte en ontmoetingsplek waar echt iedereen welkom is.<sup>15</sup>

- Werken aan actief pluralisme houdt in dat (individuele) uitzonderingen zijn toegestaan in de gelijke behandeling van kinderen en jongeren op voorwaarde dat deze uitzonderingen voldoen aan het principe van 'redelijke aanpassingen'. **Redelijke aanpassingen** houdt in dat een specifieke benadering van een (minderheids)groep van kinderen en jongeren mogelijk is op voorwaarde dat deze uitzondering de rechten van andere groepen van kinderen en jongeren niet schaadt en dat de uitzonderingsmaatregel niet ingaat tegen de fundamentele principes van kinder- en mensenrechten.

Deze bouwsteen komt tegemoet aan de uitdagingen rond demografische diversiteit (uitdaging 1) en rond de toenemende ongelijkheid (uitdaging 8), onderbescherming (uitdaging 9) en sociale druk (uitdaging 10).



## Reflectievragen

- Wat is de visie van je stad of gemeente op diversiteit? Welke vormen van diversiteit zijn in je stad of gemeente aanwezig? Welk beleid voer je vanuit je visie op diversiteit?
- Welke zijn de 'diversiteitscompetenties' die je stad of gemeente in huis heeft bij het eigen personeel en bij middenveldactoren? Volstaat deze expertise om tegemoet te komen aan de uitdagingen van superdiversiteit?
- Wie bereik je met je kindvriendelijke stad of gemeente en wie niet? Weet je waarom je bepaalde groepen van kinderen niet bereikt?
- Ben je in je stad of gemeente ooit al geconfronteerd met conflicten die voortkomen uit het samenleven in superdiversiteit? Hoe ben je daar mee omgegaan? Wat heb je daar van geleerd?

## Bouwsteen 2:

### EEN KINDVRIENDELIJKE STAD OF GEMEENTE WERKT VANUIT EEN GEDEELDE EN GEMANDATEERDE VISIE OP KINDEREN EN JONGEREN

Een gedeelde en gemandateerde visie op kinderen en jongeren, op hun maatschappelijke rol en op wat een kindvriendelijk lokaal beleid inhoudt, is een cruciale voorwaarde in de uitbouw van een kindvriendelijke stad of gemeente.

Werken aan en vanuit een gedeelde visie zorgt voor een draagvlak in een stad of gemeente. Het stimuleert eigenaarschap waarbij alle partners zich deel voelen van het kindvriendelijk verhaal en ervaren dat ze hier een actieve bijdrage aan kunnen leveren. Een visie is de vertrekbasis voor het anticiperen en reageren op de geformuleerde ontwikkelingen.

Aangezien een kindvriendelijk beleid over quasi alle beleidsdomeinen gaat, is het van belang dat alle belanghebbenden een gedeeld kader hebben van waaruit ze aan kindvriendelijkheid werken.

Hou bij het uitwerken van een gedeelde visie rekening met volgende punten:

- Een gedeelde visie op kinderen en jongeren en op een kindvriendelijk lokaal beleid vertrekt minstens vanuit de **3 basisuitgangspunten** van een kindvriendelijke stad of gemeente:
  - 1) de erkenning van kinderen als medeburgers;
  - 2) de overheid als eerste verantwoordelijke en regisseur van het lokaal kindvriendelijk beleid;
  - 3) het lokaal kindvriendelijk beleid als een integraal beleid over alle levensdomeinen van kinderen en jongeren.Deze basisuitgangspunten zijn algemeen geformuleerd. Een kindvriendelijke stad of gemeente moet nagaan wat deze uitgangspunten concreet betekenen in de eigen context.
- Een gedeelde visie ontwikkelen op kinderen en jongeren en op kindvriendelijkheid is een **participatief proces**. Het moet tot stand komen vanuit de verschillende stakeholders, in het bijzonder vanuit de betrokkenheid van kinderen en jongeren zelf. Hierbij is het van belang de diversiteit – met oog voor intersectionaliteit – van stakeholders mee in het proces te hebben zodat de visie effectief een *gedeelde* visie vormt. Hiervoor is vaak tijd nodig. Tijd om een visie te laten 'rijpen', om de neuzen in dezelfde richting te krijgen, om elkaar te leren begrijpen, etc.

### **Praktijkvoorbeeld SINT-KATELIJNE WAVER**

In Sint-Katelijne Waver werd kindvriendelijk lokaal beleid verankerd in het meerjarenplan door toevoeging van een vierde inhoudelijk pijler 'kindvriendelijk', naast de pijlers sociaal, duurzaam en bruisend. Per gemeentelijk project wordt aangetoond hoe het bijdraagt tot de pijlers. Projectgroepen worden altijd beleidsdomeinoverschrijdend samengesteld. Opvolging wordt voorzien door het managementteam en door het 'P-team' (d.i. schepencollege en managementteam). De directeur 'samenleving en welzijn' bewaakt in het bijzonder de pijler 'kindvriendelijk'.

Als extra inhoudelijke doelstelling zet Sint-Katelijne-Waver beleidsoverschrijdend in op 'versterkt beleid': "Sint-Katelijne-Waver onderneemt een groot aantal acties naar kinderen en jongeren toe, zowel rechtstreeks als onrechtstreeks met of naar deze doelgroep. Deze acties omvatten verschillende levensdomeinen: ondersteuning jeugdwerk, vrije tijd, publieke ruimte en infrastructuur, duurzaamheid, mobiliteit. Ze noemen dit versterkt beleid omdat ze deze acties ook/nog meer vanuit de visie 'Kindvriendelijk Sint-Katelijne-Waver' willen benaderen."

- Een gedeelde visie is een **kompas** om een kindvriendelijk lokaal beleid uit te werken in de vorm van een beleidsplan of ander instrument. Doelstellingen en acties die vervolgens in een beleidsplan worden uitgewerkt, moeten de toets met deze gedeelde visie doorstaan.

### **Praktijkvoorbeeld Kinderrechten en duurzaamheid in een kindvriendelijk**

#### **Hoogstraten**

Voor het uitwerken van een visie op kindvriendelijkheid besliste de stad de uitgangspunten van het referentiekader van de kinderrechten te verbinden met de duurzame ontwikkelingsdoelen. De 5 clusters van de ontwikkelingsdoelen werden gebruikt als kapstok om de strategie voor een kindvriendelijk Hoogstraten aan op te hangen en werden concreet vertaald naar de lokale realiteit van Hoogstraten. Onder de slagzin *'the idea is to die young as late as possible'* werkte Hoogstraten drie grote lijnen van haar visie uit:

1. Waarom doen we wat we doen? In een kindvriendelijk Hoogstraten kan iedereen – jong en oud – zo lang mogelijk jong zijn of zich jong voelen.

2. Hoe doen we wat we doen? Een kindvriendelijk Hoogstraten zet kinderen en jongeren centraal, luistert naar hen, gaat met hen in gesprek, laat zich door hen inspireren en werkt met hen samen. Met een vernieuwende en toekomstgerichte bril gebruiken we de kansen van 'onze stad' en de geborgenheid van 'ons dorp' om te groeien.
3. Wat doen we? Een kindvriendelijk Hoogstraten biedt aan alle inwoners – jong en oud – de ruimte om jong te zijn, op avontuur te gaan, anderen te ontmoeten, zich veilig te voelen en zich vrij doorheen de stad te bewegen. Hoogstraten is daardoor een kansrijke, duurzame en kleurrijke samenleving die aan de komende generaties minstens dezelfde (be-)leefkwaliteit waarborgt.

Op basis van deze uitgangspunten ontwikkelde Hoogstraten een actieplan waarbij acties worden geformuleerd die afgetoetst worden aan de rechten van het kind en aan de ontwikkelingsdoelen. Op die manier ontwikkelde Hoogstraten een visie die generaties met elkaar verbindt en die tegelijk ook aandacht heeft voor toekomstige generaties. Meer informatie? <https://www.hoogstraten.be/vrije-tijd/jeugd/vlieg-hoogstraten/kindvriendelijke-gemeente>.

- Om een gedeelde visie voldoende slagkracht te geven is naast breed eigenaarschap ook **politiek draagvlak** van belang. Daarom is het aan te raden de gedeelde visie ook te laten bekrachtigen door de gemeenteraad en via een collegebesluit. Een gedeelde en gedragen visie wordt dan ook echt een 'gemandateerde visie'. Een formeel mandaat krijgen om een kindvriendelijk beleid uit te bouwen is vaak een cruciale hefboom om tot een effectief resultaat te komen.
- Het werken aan een kindvriendelijke stad of gemeente kan verbonden worden met een ruimer handlingskader, zoals dat van **duurzame ontwikkeling** dat is uitgewerkt in de 'sustainable development goals (SDG's) of de ontwikkelingsdoelstellingen. Duurzame ontwikkeling kan worden omschreven als *"een ontwikkeling die tegemoet komt aan de behoeften van de huidige generaties zonder de behoeften van de toekomstige generaties in het gevaar te brengen."* De kerngedachten in deze definitie zijn zowel 'intragenerationele solidariteit' als 'intergenerationele rechtvaardigheid': menselijke ontwikkeling moet vorm worden gegeven op een manier die de solidariteit garandeert tussen bestaande generaties en met toekomstige generaties. Duurzame ontwikkeling realiseren kan maar wanneer een stad of gemeente er in slaagt synergieën te creëren tussen de ecologische dimensie, de sociale dimensie en de economische dimensie van ontwikkeling. Alsmear meer steden en gemeenten integreren dit kader van duurzame ontwikkeling in hun lokaal beleid, inclusief in hun beleid voor de realisatie van een kindvriendelijke gemeente of stad. Beide referentiekaders zijn dan ook erg complementair: kindvriendelijkheid kan worden gezien als een verdere concretisering van een aantal van de duurzame ontwikkelingsdoelen.



## Reflectievragen

- (o.a. op basis van Kenniscentrum Kinderrechten (2016) *Aan de slag met beleidsparticipatie van kinderen en jongeren Een reflectie-instrument voor beleidsmakers, Gent*)
- • Verschilt je invulling van kinderrechten met die van collega's in andere functies? Hoe geeft je stad of gemeente ruimte en aandacht aan deze verschillen?
- • Op welke manier erkent je stad of gemeente kinderen en jongeren als medeburgers? Wat verstaat de stad of gemeente onder 'medeburgerschap'? Welke doelstellingen en acties zijn hieraan verbonden?
- • Op welke manier worden alle beleidsdomeinen binnen de stad of gemeente betrokken bij het kindvriendelijk beleid? Welke doelstellingen en acties zijn hieraan verbonden?
- • Wat is de visie van je stad of gemeente op de maatschappelijke rol van kinderen en jongeren en op wat een kindvriendelijk lokaal beleid inhoudt?
- • Zijn kinderen en jongeren betrokken in de visie die je ontwikkelde op kindvriendelijkheid en op de plaats van kinderen en jongeren in je gemeente of stad?
- • Kunnen de doelstellingen die je als kindvriendelijke stad of gemeente voorop stelt de toets doorstaan van de ontwikkelde visie?
- • Hoe heb je draagvlak gecreëerd voor een gedeelde en gedragen visie? Heeft het ook geleid tot een gemandateerde visie die bekrachtigd is door de gemeenteraad en via een collegebesluit?

### Bouwsteen 3:



#### EEN KINDVRIENDELIJKE STAD OF GEMEENTE VOERT EEN PERMANENTE DIALOOG MET KINDEREN EN JONGEREN EN HOUDT ZO EEN VINGER AAN DE POLS

Een kindvriendelijke stad of gemeente is een stad of gemeente die kinderen en jongeren erkent als medeburgers en zich tot doel stelt dit medeburgerschap verder te versterken. Participatie van en dialoog met kinderen en jongeren staan met andere woorden centraal in een kindvriendelijke stad of gemeente. Participatie is geen eenmalige activiteit waarbij kinderen en jongeren hun stem kunnen laten horen en waarbij beleidsmakers vervolgens aan de slag gaan. Participatie is een voortdurend proces van in dialoog gaan met kinderen en jongeren, op zowel een formele (bijvoorbeeld via een lokale jeugdraad) als een informele manier (door bijvoorbeeld kinderen en jongeren op te zoeken op die plaatsen waar ze zich organiseren). Beide manieren werken aanvullend en sluiten elkaar dus niet uit.

Door participatie als een proces te zien en dus als een voortdurende activiteit, is het mogelijk te volgen wat leeft er bij kinderen en jongeren in de stad of gemeente en om het gevoerde jeugdbeleid continu te monitoren. Hou bij het opzetten van een permanente dialoog met kinderen en jongeren rekening met volgende punten:



- Een permanente dialoog vraagt, naast **kindvriendelijke structuren** om de permanente dialoog mogelijk te maken (bijvoorbeeld een jeugdraad), vooral ook een **participatieve basishouding**. Een participatieve basishouding houdt onder meer in dat beleidsmakers en eerstelijns werkers oprecht geïnteresseerd zijn in de leefwereld van kinderen en jongeren, in wat hen bezighoudt en wat hun noden en bezorgdheden zijn. Het betekent ook de bezorgdheden van kinderen en jongeren ernstig nemen, waardoor kinderen en jongeren de ervaring hebben dat ze als een volwaardige gesprekspartner worden aanzien.

### **Praktijkvoorbeeld: J100**

De J100 is een project van Antwerpse jeugdorganisaties om de positie van jongeren in de stad te versterken door hen een stem te geven en hen in dialoog te laten gaan. De organisaties willen samen met hun jongeren antwoorden zoeken op hoe samen te leven in de stad.

“Bijna 40% van de Antwerpse bevolking is jonger dan 30 jaar. Nochtans hoor je hun stem zelden in een debat. Iedereen spreekt over hun toekomst en hun uitdagingen, maar bijna niemand neemt de tijd om te luisteren naar wat zij zélf te vertellen hebben. Door mét jonge mensen te praten, ontstaan er nieuwe invalshoeken en nieuwe inzichten in thema’s zoals onderwijs, politiek, media, etc. De dialoog die J100 organiseert, geeft opnieuw ruimte aan de jongeren en beleidsmakers.”<sup>16</sup>

- Permanente dialoog betekent niet dat kinderen en jongeren baas zijn over de stad of gemeente. Een stad of gemeente moet de belangen van kinderen en jongeren telkens in relatie brengen met belangen van zowel andere kinderen en jongeren als van andere (leeftijds-)groepen in de stad of gemeente, of met het algemeen belang. Dit maakt de kern uit van wat democratische besluitvorming is: botsende stemmen en belangen organiseren. Een lokaal bestuur moet verantwoordelijkheid nemen om dit proces van democratische besluitvorming vorm te geven en waken over de kwaliteit van dit proces. Wat de uitkomst van dit proces ook is, een stad of gemeente heeft de verantwoordelijkheid om de genomen beslissingen voortdurend terug te koppelen, te duiden en te verantwoorden tegenover kinderen en jongeren. Deze opdracht tot **rechtvaardiging van beslissingen** is essentieel in een permanente dialoog met kinderen en jongeren.



**“De gemeente neemt te veel tijd om dingen te veranderen. Ze wilden bijvoorbeeld een park maken, maar dat is er nog steeds niet.”**

(13-14 jarigen in een randstad)

**Soms moeten kinderen baas kunnen zijn, maar soms ook niet. Kinderen weten niet hoe ze de baas moeten zijn.”  
”Iedereen moet een beetje baas zijn.”**

(7-8 jarigen in een stad)

- Participatie vraagt tijd. Zeker over complexe vraagstukken waar veel stakeholders, en dus veel belangen mee zijn gemoeid. Een kindvriendelijke stad of gemeente dient daarom te voorzien in **voldoende tijd en middelen** om de vinger aan de pols te kunnen houden bij en met kinderen en jongeren. Middelen gaan niet enkel over financiële ondersteuning, maar ook over ondersteuning die het mogelijk maakt dat kinderen en jongeren hun belangen kunnen verdedigen, bijvoorbeeld via aangepaste vormen van participatie.



**“Ik zou willen dat er een dag komt dat de burgemeester eens naar ons luistert.”**

(FG 6, 8-9-jarigen in een gemeente)

**“Het is vaak dat je opeens merkt dat ze ergens zijn beginnen bouwen, waar er vroeger groen was, zonder dat je er iets van weet.”**

(13-14 jarigen in een randstad)

**“Soms bezien ze ons gewoon als kinderen en wordt er niet naar ons geluisterd. Ook op school.”**

(13-14 jarigen in een randstad)

- **Goed geïnformeerd zijn** is een cruciale voorwaarde om een kwaliteitsvolle interactie tussen verschillende belanghebbenden mogelijk te maken. Geïnformeerd zijn betekent dat:
  - Kinderen en jongeren over voldoende informatie op hun maat beschikken om daadwerkelijk te kunnen participeren of mee vorm te geven aan de dialoog;
  - In de kindvriendelijke stad of gemeente voldoende aandacht en informatie is over de diversiteit onder kinderen en jongeren en de verschillende belangen.
  - Participatie en dialoog met voldoende kennis van zaken – op maat van de doelgroep – georganiseerd kan worden.



**“Hoe kan ik dat weten, ik ben nog maar een kindje”**

(7-8 jarigen in een stad)

### Praktijkvoorbeeld: Vindplaatsgericht Jeugdwerk in Lokeren

In 2009 startte in Lokeren een project over vindplaatsgericht jeugdwerk. De vindplaatsgerichte jeugdwerker hangt rond op straat, zoekt jongeren op waar ze zich bevinden en slaat babbeltjes met hen. Hij gaat na wat er leeft bij de jeugd. Hij ontmoet jonge mensen in hun vrije tijd en gaat op een ongedwongen manier een band met hen aan. Er kunnen samen activiteiten worden opgezet. Deze activiteiten kunnen eender wat zijn: (zaal)voetbal, filmpjes maken, kicken of poolen, een terrasje doen, een uitstap, een rapnummer opnemen, samen rondhangen... Met signalen die jongeren aanreiken, gaat hij aan de slag. Het is de taak van de vindplaatsgerichte jeugdwerker om de stem van de jongeren te laten horen en te verdedigen bij maatschappelijke instellingen of diensten. Dit gebeurt door te signaleren en belangen te behartigen op vergaderingen. De vindplaatsgerichte jeugdwerker zoekt samen met de jongere naar mogelijke antwoorden op zulke vragen en brengt hem/haar in contact met bevoegde personen of diensten die hen verder kunnen helpen.<sup>17</sup>

- Voor bepaalde groepen van kinderen en jongeren, veelal kinderen en jongeren die opgroeien in een maatschappelijk kwetsbare leefsituatie, is het kunnen deelnemen aan (het ontwerpen van) een kindvriendelijke stad of gemeente geen vanzelfsprekendheid. Ze missen het juiste netwerk, taal of vertrouwen om deel te hebben aan het proces. Permanente dialoog met hen aangaan vraagt dan ook bijzondere aandacht. Vormen van outreachend werken kunnen helpen om aansluiting te vinden bij hun leefwereld om zo zicht te krijgen op hun noden en bezorgdheden in een kindvriendelijke stad of gemeente.



### Reflectievragen

(o.a. op basis van Kenniscentrum Kinderrechten (2016) *Aan de slag met beleidsparticipatie van kinderen en jongeren Een reflectie-instrument voor beleidsmakers, Gent*)

- In welke mate kunnen kinderen en jongeren effectief invloed uitoefenen op het beleid? Welke doelstellingen en acties hanteert de gemeente om aan de slag te gaan met de input van kinderen en jongeren? Op welke manier wordt er tijdens het proces al rekening gehouden met de beperkingen van invloed en inspraak? Wordt dit eventueel bijgestuurd?
- Welke expertise heeft je gemeente in huis om de permanente dialoog met kinderen en jongeren over het lokaal kindvriendelijk beleid mogelijk te maken?
- Zijn er in de beleidsprocessen die bijdragen aan de ontwikkeling van een (kindvriendelijk) lokaal beleid momenten waarop kinderen en jongeren niet mee kunnen participeren? Zo ja, wat is de motivatie daarvoor en hoe kan je toch garanderen dat in deze stappen kinderen en jongeren wel gehoord worden?
- Kunnen kinderen en jongeren in alle beleidsfasen van de beslissing participeren? Zo niet, waarom werd(en) de huidige beleidsfase(s) gekozen?
- Hoe ga je om met de visie en zienswijze van kinderen en jongeren wanneer hun visie en zienswijzen niet in overeenstemming zijn met andere groepen in je stad of gemeente?

- 
- 
- 
- 
- Met welke basiswerkingen en jongerenwerkingen kan je samenwerken om gelijkwaardige participatie van kinderen en jongeren in een maatschappelijk kwetsbare situatie te garanderen?
- Hoeveel tijd wordt er genomen om participatieve processen op te zetten? Volstaat dit? Waarom wel/niet?
- Hoe en met wie wordt beslist wat er gebeurt met de resultaten van het participatieproces? Worden kinderen en jongeren hierbij betrokken, en zijn ze hier minstens van op de hoogte? Is er binnen de huidige beleidsstructuren voldoende ruimte om aan de slag te gaan met de input die uit het proces voortvloeit of voortvloeide? Zo nee, hoe wordt dit opgevangen?
- Heb je als stad of gemeente voldoende informatie over de leefwereld van kinderen en jongeren en wat hun wensen en dromen zijn voor een kindvriendelijke stad?
- Welke kinderen en jongeren bereik je met de permanente dialoog die wordt opgezet? Heb je zicht op wie je niet bereikt? Op welke manier kan je deze groep alsnog betrekken bij het lokaal kindvriendelijk beleid?

#### Bouwsteen 4:

#### IN EEN KINDVRIENDELIJKE STAD OF GEMEENTE NEEMT DE OVERHEID DE REGIEROL IN HANDEN EN WERKT ZE SAMEN MET BURGERS EN HET MAATSCHAPPELIJK MIDDENVELD

De realisatie van een kindvriendelijke stad of gemeente doet appèl op de verantwoordelijkheid van de lokale overheid. Het is de lokale overheid die de verantwoordelijkheid draagt om het IVRK te realiseren binnen haar grondgebied. Hiertoe kan deze overheid tal van strategieën ontwikkelen, gaande van het zelf voorzien van maatschappelijke dienstverlening voor kinderen en jongeren, tot het uitbesteden via een systeem van subsidiëring.

Door de stijgende aandacht voor vermaatschappelijking en vermarkting verandert de rol van de overheid en gaat zij alsmaar meer partnerschappen aan met burgerinitiatieven, middenveldactoren of (zelf)organisaties die zich begeven op de vrije markt. Al deze actoren kunnen een zeker belang hebben in de realisatie van een kindvriendelijke stad of gemeente, maar dan is er nood aan een duidelijke coördinatie en positionering van, in eerste instantie, de (lokale) overheid, maar ook van andere actoren (gemeenschap – markt – middenveld). Op deze manier draagt deze bouwsteen bij tot de geformuleerde uitdagingen rond vermaatschappelijking (uitdaging 3), vermarkting (uitdaging 4) en bestuurlijke veranderingen (uitdaging 6).

Hou bij het opzetten van samenwerkingen met andere actoren rekening met volgende punten:

- Behoud als overheid de **eindverantwoordelijkheid** over het kindvriendelijk beleid en daar waar taken worden uitbesteed aan andere actoren, zorg dat de **regierol** in handen van de overheid blijft. Deze regierol houdt onder meer in dat de overheid toeziet op kwaliteitsbewaking van en afstemming tussen uitbestede dienstverlening voor kinderen en jongeren. Deze kwaliteit dient te allen tijden de toets van het IVRK te doorstaan. Een regierol betekent ook monitoring en blijvend zicht hebben op (het verloop van) bestaande initiatieven.

- Een lokale overheid is vaak afhankelijk van andere beleidsniveaus (Vlaams – provinciaal – federaal) om vorm te kunnen geven aan het lokaal kindvriendelijk beleid. Voor onderwijs dat buiten het stedelijk en gemeentelijk netwerk valt bijvoorbeeld, of voor jeugdhulpverlening en mobiliteit heeft een lokale overheid niet altijd de instrumenten in handen om effectief dingen te veranderen. Waar de lokale overheid hier geen eindverantwoordelijkheid kan opnemen voor het resultaat (bijvoorbeeld zorgen voor een veilige fietsinfrastructuur op een gewestweg die door de stad of gemeente loopt), kan een lokale overheid wel eindverantwoordelijkheid opnemen voor het proces naar kindvriendelijkheid. Een lokale overheid kan partners (o.a. andere overheden) aanspreken en aansporen om samen te werken en gezamenlijke doelstellingen op te zetten die bijdragen aan de realisatie van een kindvriendelijke stad of gemeente.

### **Praktijkvoorbeeld: 'Taskforce wonen' Gent**

Als antwoord op de politieke actie van een aantal middenveldactoren werd in december 2017 door de stad Gent de 'taskforce wonen' opgericht. De directe aanleiding hiervoor was de wooncrisis in Gent, waarbij een groep van mensen niet langer in staat is een huurwoning te betalen. De taskforce wonen tracht een antwoord te bieden op de noden van deze mensen die in een preciaire woonsituatie verkeren of die niet wonen. Tot deze groep behoren ook heel wat gezinnen met kinderen. Geschat wordt dat in Gent alleen al zo'n 200 kinderen dakloos zijn. De regie en coördinatie van de 'taskforce wonen' is in handen van de stad, maar zij werken samen met een brede vertegenwoordiging van het maatschappelijk middenveld, stadsdiensten, private partners en sociale woonactoren. De taskforce slaagde erin extra opvangplaatsen te creëren in de nachtopvang voor dakloze gezinnen en bijkomende woonentiteiten aan te bieden voor gezinnen met kinderen.<sup>18</sup>

- Maak gebruik van de strategie van **beleidsnetwerken** om zowel verschillende partners samen te brengen (overheid – middenveld – burgers) als verschillende overheden te doen samenwerken (lokaal – Vlaams – federaal). Het aanpakken van sociale problemen wordt alsmaar complexer, onder meer door de betrokkenheid van verschillende actoren. Zo kan de strijd tegen kinderarmoede niet gevoerd worden enkel vanuit onderwijs of de kinderopvang. In de strijd tegen kinderarmoede zijn andere (lokale) partners zoals de sociale huisvestingsmaatschappij of de VDAB van minstens even groot belang. Het gevaar bestaat dat initiatieven versnipperd raken tussen tal van actoren. Neem als lokale overheid de regie om deze partners samen te brengen en een gemeenschappelijke, **integrale strategie** te ontwikkelen die effectief is. Maak hierbij gebruik van het instrumentarium dat beschikbaar is in het kader van het lokaal (sociaal) beleid.
- Ontwikkel **intergemeentelijke samenwerking** met naburige gemeenten wanneer de mogelijkheden in de eigen gemeente voor het opzetten van bepaalde initiatieven te beperkt zijn. Een kleine gemeente is vaak niet in staat zelf een zwembad, een muziekschool of een sportcentrum op te richten voor kinderen en jongeren. Lokale samenwerking met buurgemeenten kan het mogelijk maken dat kinderen en jongeren gebruik kunnen maken van de dienstverlening van de buurgemeenten onder dezelfde voorwaarden als de eigen jonge inwoners van die buurgemeenten. Grotere steden of gemeenten daarentegen hebben vaak te maken met kinderen en jongeren uit naburige kleinere gemeenten die schoollopen in hun stad of gemeente. Ook in dit geval kan intergemeentelijke samenwerking bijdragen aan kindvriendelijkheid, bijvoorbeeld door het afstemmen van de trajecten en uurroosters van het openbaar vervoer of het aanleggen van een veilige fietsinfrastructuur tussen gemeenten.



**”Er zijn te weinig dingen als cinema’s of een zwembad. We moeten nu altijd naar een ander dorp, en dat is veel gas he.”**

(7-8 jarigen in een gemeente)

**”We willen wel een zwembad maar daar is geen plaats voor”.**

(13-14 jarigen in een gemeente)

- Erken het belang van **burgerparticipatie** en zoek samenwerking met **burgerinitiatieven**. Concreet betekent dit dat een groep van burgers zelf het initiatief neemt om een bepaalde activiteit op te zetten, waar de overheid nadien samenwerking mee zoekt. Het komt er hierbij niet op aan burgers te betrekken bij de overheid, maar de overheid te betrekken bij wat burgers ondernemen. Leer als lokale overheid omgaan met burgerparticipatie en neem de rol op van het detecteren, stimuleren, faciliteren en ondersteunen van burgerinitiatieven.



## Reflectievragen

*(o.a. op basis van Kenniscentrum Kinderrechten (2016) Aan de slag met beleidsparticipatie van kinderen en jongeren Een reflectie-instrument voor beleidsmakers, Gent)*

- Wat is de visie van je stad of gemeente op de regierol die de ze te spelen heeft in het vormgeven aan het lokaal kindvriendelijk beleid? Naast regierol, welke andere rollen zie je voor je stad of gemeente in het kader van het lokaal kindvriendelijk beleid? Hoe verhoudt de regierol van de stad of gemeente zich tot haar andere rollen?
- Heb je als stad of gemeente een kwaliteitskader dat wordt gehanteerd bij het uitbesteden van dienstverlening die gericht is naar kinderen en jongeren? Is dit kwaliteitskader afgetoetst aan de uitgangspunten van het IVRK en de uitgangspunten van dit inspiratiekader?
- Hoe garandeer je als stad of gemeente een goede opvolging van de kwaliteit van de uitbestede dienstverlening? Wordt er gebruik gemaakt van een effectief monitoringssysteem?
- Heb je als stad of gemeente zicht op welke middenveldorganisaties en burgerinitiatieven er allemaal actief zijn in het streven naar kindvriendelijkheid? Hoe kan je daar beter zicht op krijgen?
- Heb je als stad of gemeente zicht op opportuniteiten die bestaan met naburige gemeenten om samen te werken en gezamenlijk de slagkracht voor de realisatie van een lokaal kindvriendelijk beleid te vergroten?
- Op welke bestaande en/of lopende trajecten kan de stad of gemeente een beroep doen om het kindvriendelijk beleid vorm te geven?

## Bouwsteen 5:

### IN EEN KINDVRIENDELIJKE STAD OF GEMEENTE KUNNEN KINDEREN EN JONGEREN EEN BEROEP DOEN OP KWALITEITSVOLLE BASISVOORZIENINGEN

Scholen, veilige fietspaden, openbaar vervoer, sport- en spelinfrastructuur, etc. zijn allemaal basisvoorzieningen voor kinderen en jongeren. Basisvoorzieningen zijn hulpbronnen die van fundamenteel belang zijn in de realisatie van rechten van kinderen. Ze zorgen ervoor dat de basisnoden en behoeften van kinderen worden vervuld.

Het recht op onderwijs stelt weinig voor zonder scholen. Het recht op fysieke integriteit in het verkeer kan maar worden gerealiseerd door middel van een kindvriendelijke verkeersinfrastructuur met veilige fiets- en wandelpaden of toegankelijk openbaar vervoer. Speelpleinen en sportvelden dragen in belangrijke mate bij aan de realisatie van het recht op vrije tijd.

In een kindvriendelijke stad of gemeente moeten kwaliteitsvolle basisvoorzieningen voldoen aan volgende voorwaarden:

- Basisvoorzieningen moeten voldoen **aan het principe van 'proportioneel universalisme'**. Dit betekent dat een basisvoorziening toegankelijk moet zijn voor alle kinderen (universeel), maar tegelijk kan variëren in intensiteit, afhankelijk van de diversiteit van kinderen en jongeren (proportionaliteit). Huizen van het Kind richten zich met hun aanbod bijvoorbeeld naar alle kinderen, maar kunnen een extra aanbod ontwikkelen voor kinderen in armoede. Proportioneel universalisme draagt bij aan het wegwerken van sociale ongelijkheden onder kinderen en jongeren.
- Basisvoorzieningen moeten **onderbescherming voorkomen** en garanderen dat kinderen en jongeren de rechten waarop ze aanspraak maken kunnen realiseren. Kinderen en jongeren hebben recht op alerhande dienstverlening van basisvoorzieningen, maar maken daar om diverse redenen geen gebruik van (te duur, te ver, onbekendheid met het aanbod, te ingewikkeld, te hoge drempel, etc.). Het antwoord op onderbescherming is divers: basisvoorzieningen moeten toegankelijk zijn (cf. infra), moeten samenwerken met het netwerk van jongeren om ze te bereiken, moeten outreachend werken, moeten kinderen en jongeren degelijk informeren, etc.

#### *Praktijkvoorbeeld: Huizen van het Kind*

Sinds het nieuwe decreet inzake preventieve gezinsondersteuning van 2013, kunnen steden en gemeenten een 'Huis van het Kind' oprichten. Een Huis van het Kind biedt lokaal de mogelijkheid om een netwerk op te zetten ter ondersteuning van kinderen en hun gezin. Huizen van het Kind hebben de ambitie om uit te groeien tot basisvoorzieningen voor ouders, kinderen en jongeren. Om dit waar te maken werken partners samen uit verschillende beleidsdomeinen zoals gezondheid, vrije tijd, onderwijs, kinderopvang, huisvesting, opvoedingsondersteuning, buurtwerk en jeugdwerk. Professionals, vrijwilligers en (potentiële) gebruikers werken samen aan een geïntegreerd aanbod op maat van de lokale situatie. Wie er allemaal mee aan boord stapt van het Huis van het Kind hangt af van de lokale dynamiek in een gemeente.



EXPOO, het expertisecentrum Opvoedingsondersteuning, ontwikkelde inspirerend praktijkgericht materiaal dat ondersteunend kan zijn voor de uitbouw van de Huizen van het Kind.<sup>19</sup> Zo publiceerde EXPOO een uitgebreid dossier over hoe het principe van 'proportioneel universalisme'<sup>20</sup> concreet kan worden vertaald in de dienstverlening voor kinderen en jongeren.<sup>21</sup> Op hun website vind je ook een referentiekader voor buurtgerichte netwerken waardoor een rijke omgeving kan worden gecreëerd voor de ondersteuning van kinderen en hun gezin. Dit referentiekader kwam tot stand in een samenwerking tussen Kind en Gezin en lokale praktijken.

- Basisvoorzieningen moeten **toegankelijk zijn**. Toegankelijkheid kan worden geoperationaliseerd aan de hand van de 5B's: Bruikbaarheid, Begrijpbaarheid, Bereikbaarheid, Beschikbaarheid en Betaalbaarheid. De 5B's wijzen op zowel de materiele kant van basisvoorzieningen (bijvoorbeeld betaalbaar zijn), maar even goed op de immateriële kant (bijvoorbeeld begrijpbaar zijn).



**“In onze gemeente is er weinig toegankelijk voor mensen met een beperking. In de gebouwen met twee verdiepen, heb je soms geen lift. Als je op de trein wil raken met een rolstoel, moet je dat een dag op voorhand aanvragen.”**

(13-14 jarigen in een randstad)

**“Een goede speeltuin met klimrekken, een schommel en een glijbaan is goed genoeg voor mij. En een zwembad.”**

(7-8 jarigen in een stad)

**“Onze school is al super oud, de tegels beginnen los te komen.”**

(8-9 jarigen in een gemeente)

- Basisvoorzieningen worden uitgebouwd met een **actieve betrokkenheid van kinderen en jongeren**. Om de dienstverlening van basisvoorzieningen zo toegankelijk en kindvriendelijk mogelijk te maken, moeten kinderen en jongeren medezeggenschap kunnen hebben over de manier waarop basisvoorzieningen worden vormgegeven. In de meest uitgewerkte vorm kan dit zelfs betekenen dat kinderen en jongeren het (mede-)eigenaarschap van basisvoorzieningen kunnen claimen.



**“Er is wel ruimte om te spelen, het is vrij rustig, er zijn veel scholen, dat zijn goede dingen.”**

(13-14 jarigen in een stad)

**“In mijn straat is er een speelstraat en dat vind ik wel goed. En soms komt daar de pretcamionette. Dat is een camionette vol met speelgoed. Er hangen ook veel bordjes met ‘graag traag’.”**

(13-14 jarigen in een gemeente)

### **Praktijkvoorbeeld: Speelweefsel**

Basisvoorzieningen voor kinderen en jongeren hoeven niet per definitie organisaties te zijn waar je naartoe kan stappen. Ook veilige verkeersinfrastructuur is een cruciale basisvoorziening voor kinderen en jongeren. Een aantal steden en gemeenten in Vlaanderen heeft de voorbije jaren doorheen de stad een weefsel gecreëerd van routes waar kinderen zich op een veilige manier in kunnen begeven en die verschillende speelplekken in de stad of gemeente met elkaar verbindt. Het creëren van een speelweefsel is ook van belang wanneer een stad of gemeente plannen maakt voor de herinrichting van de publieke ruimte. Een speelweefsel uitbouwen veronderstelt immers dat bij de herinrichting van de publieke ruimte rekening wordt gehouden met de speelplekken van kinderen en hoe kinderen zich doorheen de stad of gemeente kunnen begeven naar deze plaatsen op een veilige manier.

Gent was een van de pioniers in de uitbouw van een speelweefsel. Intussen bestaan er gelijkaardige initiatieven. In Oostende bijvoorbeeld, werd het ‘Kindlint’ uitgewerkt en in Oostrozebeke creëerde men een vrijetijdswaefsel.<sup>22</sup>

- Basisvoorzieningen moeten **in een netwerk een integraal aanbod voorzien** voor kinderen en jongeren. In een buurt of in de directe woonomgeving van kinderen en jongeren zijn vaak een veelheid aan basisvoorzieningen aanwezig (scholen, kinderopvang, een speelplein, een bushalte, etc.) Deze basisvoorzieningen moeten op elkaar worden afgestemd in een netwerk dat de behoeften en noden van kinderen vervult.



**“Er is maar 1 schoolbus voor de hele gemeente en die stopt niet voor onze poort en de lijnbussen daar ga ik niet op.”**

(8-9-jarigen in een gemeente)

**“Er zijn te weinig winkels in onze gemeente of dingen die we kunnen doen met vrienden. De bib is wel goed om te studeren. Dus dat is goed als de gemeente dat voorziet.”**

(13-14 jarigen in een randstad)

- Basisvoorzieningen moeten **inzetten op ontmoeting en bijdragen aan gemeenschapszin**. Basisvoorzieningen kunnen formele plekken creëren waar kinderen en jongeren en hun netwerk elkaar kunnen ontmoeten, zonder enig verder doel of om hun sociaal netwerk te verbreden en versterken. Basisvoorzieningen moeten ook via een outreachend gerichte werking aansluiting zoeken bij bestaande ontmoetingsplekken voor kinderen en jongeren om een vinger aan de pols te houden bij wat er leeft bij kinderen en jongeren en daar eventueel gericht op in te spelen. Dit draagt bij aan de ervaring van medeburgerschap van kinderen en jongeren.



### Reflectievragen

- Welke basisvoorzieningen voor kinderen en jongeren zijn in jouw gemeente aanwezig? In welke mate komen die tegemoet aan de verschillende levensdomeinen van kinderen en jongeren?
- Wat is de rol van het Huis van het Kind in dit netwerk van basisvoorzieningen voor kinderen en jongeren?
- Wat is de visie van je stad of gemeente op de kwaliteit van deze basisvoorziening? Hoe kan je de kwaliteit van deze voorzieningen in de toekomst garanderen?
- Zijn de basisvoorzieningen voor kinderen en jongeren in je gemeente voor alle kinderen en jongeren toegankelijk? Welke groepen van kinderen en jongeren maken minder gebruik van dit aanbod? Heb je zicht op de redenen hiervoor?
- Hebben kinderen en jongeren de mogelijkheid bij te dragen aan de uitbouw van de kwaliteit van basisvoorzieningen? Welke stappen kan je zetten om dit verder vorm te geven?

### Bouwsteen 6:

#### EEN KINDVRIENDELIJKE STAD OF GEMEENTE STIMULEERT EN FACILITEERT SOLIDARITEIT EN WEDERZIJDSE BETROKKENHEID ZODAT DUURZAAM SAMENLEVEN MOGELIJK WORDT

Kindvriendelijkheid realiseren is niet enkel een zaak van formele structuren. Het vraagt eveneens een sterk sociaal weefsel met aandacht voor gemeenschapszin. Gemeenschapszin duidt op een gevoel van verbondenheid met de medebewoners en de gemeenschap waartoe men behoort. In een superdiverse samenleving bestaat een stad of gemeente niet uit één enkele gemeenschap, maar zijn die gekleurd door de aanwezigheid van tal van gemeenschappen, die vaak ook door elkaar heen lopen. Kinderen en jongeren maken veelal zelf deel uit van meerdere gemeenschappen die hetzij geografisch gebonden zijn doordat men in een bepaalde wijk, buurt of straat woont, hetzij door het delen van een bijzondere eigenschap zoals een religie, naar eenzelfde school gaan, tot een virtueel netwerk behoren, etc. Gemeenschapszin doet een sterk appel op solidariteit en wederzijdse verantwoordelijkheid van iedereen die meebouwt aan een lokaal kindvriendelijk beleid. Gemeenschapszin in een kindvriendelijke stad of gemeente veronderstelt daarom ook openheid voor de eigenheid van diverse gemeenschappen en de erkenning dat kinderen als medeburgers van een kindvriendelijke gemeente actief mee vormgeven aan gemeenschapszin.

Tegelijk kan het medeburgerschap van kinderen en jongeren niet worden begrepen zonder rekening te houden met het burgerschap van andere kinderen en jongeren en van andere groepen in de samenleving. Een gemeente of stad moet op gepaste wijze rekening houden met de stem van kinderen en jongeren. Dit houdt onder meer in dat het burgerschap van kinderen en jongeren vorm krijgt in relatie tot het burgerschap van anderen. Bijgevolg kan een stad of gemeente geen kindvriendelijkheid realiseren door een eenzijdige oriëntatie op kinderen. Ze moeten eveneens een focus leggen op de relaties tussen kinderen onderling en tussen kinderen en volwassenen, een focus op de vraag hoe ze belangen van kinderen en volwassenen in gemeenschap kunnen realiseren en een focus op de vraag hoe ze tegenstrijdige belangen 'leerzaam' kunnen inzetten, in het geval van belangenconflicten. Een afweging van belangen dient voor voldoende mentale ruimte te zorgen voor kinderen en jongeren om in hun eigenheid deel uit te maken van de stad of gemeente.

Hou bij het faciliteren van gemeenschapszin rekening met volgende punten:

- Belangenconflicten horen in eerste instantie niet opgelost te worden door zich te beroepen op het formele, juridische, kader van het IVRK, door bijvoorbeeld naar een rechtbank te trekken. Omgaan met conflicten in het kader van de vormgeving aan een kindvriendelijke stad of gemeente doet in eerste instantie een beroep op gemeenschapszin en op **de pedagogische betekenis die kinderrechten kunnen hebben** om onderscheiden belangen in wederkerigheid en solidariteit te verbinden. Kinderrechten dienen daarom in eerste instantie gezien te worden als een handelingskader voor een leerproces waarbij in onderlinge interactie en dialoog sociale verhoudingen vorm krijgen. Deze interactie en dialoog zijn gericht op het realiseren van een grotere gelijkheid, onderlinge betrokkenheid en solidariteit.

### *Praktijkvoorbeeld: Samenlevingsopbouw Antwerpen*

'Pleinpatrons' zijn jongeren uit de buurt die activiteiten voor andere jongeren begeleiden en helpen om plein- en wijkevenementen in goede banen te leiden. Ze zorgen voor een goede sfeer en ze slagen erin om potentiële incidenten en overlast te vermijden. Ze vormen belangrijke brugfiguren tussen de buurt en de betrokken organisaties.

'Pleinpatrons' is een samenwerking tussen Samenlevingsopbouw, JES, KRAS en district Borgerhout.<sup>23</sup>

'Buurtvaders' werken samen met het district Borgerhout om bruggen te bouwen met de gemeenschap. Ze wandelen tijdens de Ramadan en de zomermaanden op een aantal pleinen in Borgerhout en houden een oogje in het zeil. Ze praten met ouderen, jongeren en kinderen en spreken hen aan wanneer zij de nachtrust van anderen verstoren. Buurtvaders zijn mannelijke rolmodellen, die zowel voor de jongeren als de ouderen een gezagsfiguur zijn in de wijk.<sup>24</sup>

- In het afwegen van de belangen van kinderen en jongeren is er **aandacht voor de ongelijke positie van kinderen en jongeren**, aangezien zij vaak niet de mogelijkheden hebben om op een gelijke manier te participeren aan een lokaal (kindvriendelijk) beleid. Maak hierbij een onderscheid tussen de belangen van kinderen en andere groepen op basis van de principes van ‘positieve discriminatie’ en ‘redelijke aanpassingen’, waarbij doelbewust de belangen van kinderen en jongeren worden bevoordeeld en waarbij kinderen en jongeren extra ondersteuning wordt aangeboden.



**“Allemaal verschillende mensen, deze (wijst op een kindje met een donkere huidskleur op een foto) komt bijvoorbeeld uit een ander land, dan vind ik het niet leuk als ze niet mogen meespelen.”**

(FG 3, randstad in een 8-10 jarigen).

**“Bij het vorige speelplein waren er veel klachten van de omgeving en daarom zijn we naar hier verhuisd”.**

(13 - 14 jarigen in een randstad)

**“Als er mensen niet weten wat ze moeten doen in een nieuwe stad, zou het leuk zijn als anderen die helpen”**

(8-10 jarigen in een randstad)

- Kinderen en jongeren vormen een erg heterogene groep, zowel naar leeftijd, sociaaleconomische achtergrond, interesse, afkomst, etc. Wanneer hun belangen worden overwogen in de vormgeving aan een kindvriendelijke stad of gemeente, moet deze **diversiteit aan achtergronden** in rekening worden gebracht. Deze verschillende belangen van kinderen en jongeren dienen in interactie gebracht te worden met de diversiteit aan belangen van andere stakeholders.



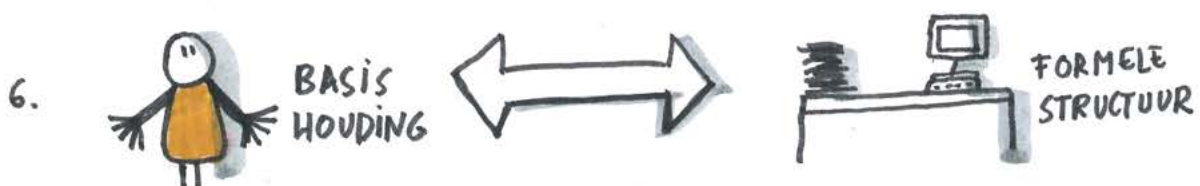
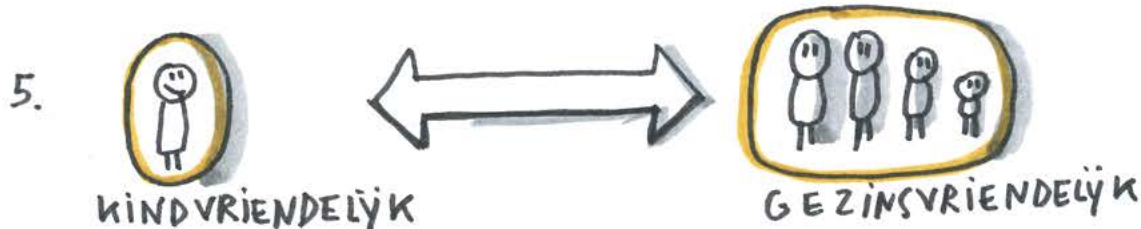
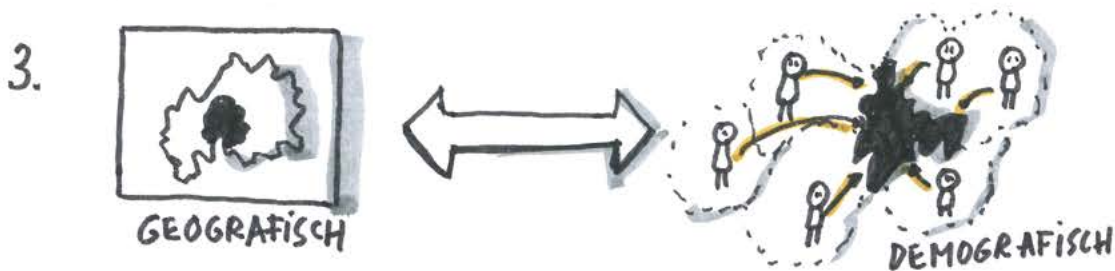
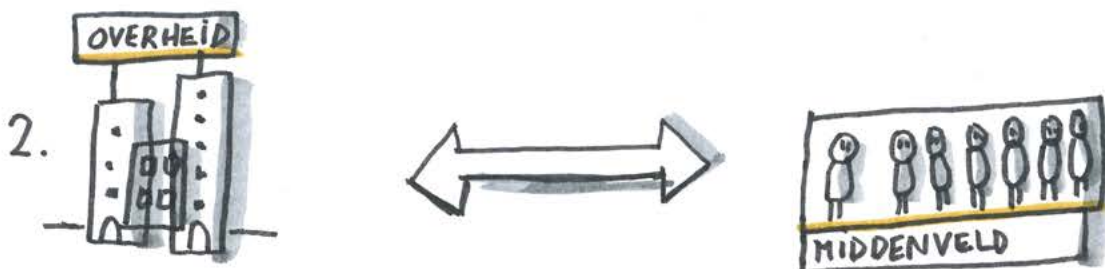
## Reflectievragen

*(o.a. op basis van Kenniscentrum Kinderrechten (2016) Aan de slag met beleidsparticipatie van kinderen en jongeren Een reflectie-instrument voor beleidsmakers, Gent)*

- Hoe kunnen we andere burgers ervan overtuigen dat kinderen en jongeren volwaardige actoren zijn in onze samenleving?
- Hoe stimuleer je (intergenerationeel) samenleven in je gemeente? Hoe ga je in je gemeente om met belangenconflicten tussen verschillende jonge bewoners of groepen van jonge bewoners?
- Hoe stimuleert je gemeente kennis, informatie en begrip over verschillen in leefwereld?
- Worden maatregelen waarbij kinderen en jongeren positief worden gediscrimineerd voldoende gemotiveerd en gecommuniceerd naar de gehele bevolking?
- Welke machtsverhoudingen spelen tussen de verschillende stakeholders?
- Hoe vang ik machtsverhoudingen tussen kinderen onderling op? Welke voorzorgsmaatregelen werden genomen om iedereen gelijk te laten participeren?

# ← SPANNINGSVELDEN →

VOOR HET BOUWEN VAN EEN  
**KINDVRIENDELIJKE** STAD OF GEMEENTE



## SPANNINGSVELDEN IN HET BOUWEN AAN EEN KINDVRIENDELIJKE STAD OF GEMEENTE

Aan de slag gaan met de bouwstenen vraagt een investering en keuze van een lokaal bestuur. De bouwstenen moeten een operationalisering krijgen in de concrete context van een stad of gemeente die werkt aan een kindvriendelijk lokaal beleid. In het verder operationaliseren van de bouwstenen zullen zich een aantal spanningsvelden voordoen waarop lokale besturen zich moeten begeven om een lokaal kindvriendelijk beleid te ontwikkelen. Deze spanningsvelden vormen een nieuwe uitdaging voor de stad of gemeente waarop positie kan ingenomen worden, overeenkomstig de eigenheid van de lokale context én de geformuleerde visie op kindvriendelijkheid.

We definiëren achtereenvolgens zes spanningsvelden:

### **1. Top-down vs. bottom-up:**

Kindvriendelijkheid vanuit een top-down benadering start vanuit diegenen die de formele verantwoordelijkheid dragen over het kindvriendelijk beleid. Dit is vaak een ambtenaar, de jeugdconsulent of de schepen van jeugd, al dan niet gesteund door een stuurgroep of klankbordgroep. Zij zetten de krijtlijnen uit, schuiven prioriteiten naar voren en bepalen de budgettaire omstandigheden. Eens de lijnen zijn bepaald, zet men de stap naar het ruime werkveld van actoren die een rol spelen in een kindvriendelijk lokaal beleid. Het rest niet meer dan kennis te nemen van de genomen beslissingen of hooguit hier en daar de gemaakte plannen wat bij te kleuren. Daartegenover staat een bottom-up strategie waar initiatieven voor een kindvriendelijk lokaal beleid groeien van onderuit. Vanuit concreet ervaren noden en behoeften en vanuit de mogelijkheden die in concrete situaties aanwezig zijn, tracht men een antwoord te bieden op deze behoeften.

### **2. Overheid vs. maatschappelijk middenveld:**

Wat is de rol en verantwoordelijkheid van een (lokale) overheid enerzijds en de rol en verantwoordelijkheid van het maatschappelijk middenveld anderzijds? Vanuit de principes van het IVRK, is het de overheid die moet garanderen dat kinderen en jongeren gebruik kunnen maken van kwaliteitsvolle basisvoorzieningen. Daartoe kan een overheid deze basisdienstverlening zelf inrichten door middel van het opzetten van publieke organisaties zoals het OCMW. Maar zij kan deze dienstverlening ook 'uitbesteden' aan private organisaties zoals scholen, kinderopvanginitiatieven, het jeugdwerk, de opvoedingswinkel, etc. Private organisaties, zelfs wanneer zij financieel worden ondersteund door de overheid, hebben meestal een grote autonomie om zelf hun werkingsdoelen te formuleren en na te streven, dit in tegenstelling tot publieke diensten die nauwer gebonden zijn aan de doelstellingen van een lokale overheid. Daarenboven staan deze organisaties vaak erg dicht bij de leefwereld van kinderen en jongeren en hebben van daaruit een belangrijke signaalfunctie naar de overheid. Vanuit haar rol als regisseur en controleur van de kwaliteit en toegankelijkheid van de basisdienstverlening heeft de overheid een belangrijke taak in het streven naar een kindvriendelijk lokaal beleid. Het is net op dit spanningsveld tussen autonomie en controle dat de overheid een lokaal kindvriendelijk beleid voert waarbij zij zowel tracht om verschillende partners te laten samenwerken door het voeren van regie, maar tegelijk ook de onderscheiden beleidsdoelstellingen van organisaties tracht te respecteren.



### **3. Geografische vs. demografische afbakening:**

Is een kindvriendelijke stad of gemeente een geografisch of een demografisch gegeven? Met andere woorden, richt het zich op een kindvriendelijk aanbod en voorzieningen binnen de gemeentegrenzen? Of gaat het over kindvriendelijk zijn voor de kinderen en jongeren die in je gemeente of stad wonen? Dit spanningsveld komt vooral tot uiting in kleinere gemeenten die niet over de mogelijkheid beschikken om zelf alle voorzieningen te hebben en in sommige gevallen een beroep (kunnen/moeten) doen op buurgemeenten. Denk aan het hebben van een zwembad. Een gemeente zonder zwembad die kindvriendelijk wil zijn voor zijn jonge inwoners, kan bijvoorbeeld overeenkomsten sluiten met een buurgemeente mét zwembad waardoor deze voorziening ook voor de kinderen en jongeren uit de eerste gemeente toegankelijker is. Een gemeente zonder zwembad die een kindvriendelijk grondgebied wil hebben, kan op zoek gaan binnen de eigen mogelijkheden naar welke voorzieningen wel beschikbaar gemaakt kunnen worden.

### **4. Universele vs. specifieke aanpak:**

Een universele aanpak vertrekt van wat mensen of situaties gemeenschappelijk hebben. Een specifieke aanpak gaat net op zoek naar wat kenmerkend is voor een bepaalde doelgroep of situatie. Kindvriendelijke steden en gemeenten lijken aan te sturen op een (doelgroep-) specifieke aanpak en beleid door het Kinderrechtenverdrag als kader naar voren te schuiven. Het uitgangspunt is dat de leefwereld en ontwikkeling van kinderen en jongeren zodanig specifiek zijn voor die doelgroep dat ze een eigen, specifieke aanpak nodig hebben. Een specifieke benadering kan dan wel kansen bieden aan één bepaalde doelgroep, het kan ook segregierend werken door andere groepen uit te sluiten. Binnen een lokale bestuurscontext botst een al te specifieke werking met de filosofie achter de beheers- en beleidscyclus die aanzet tot integraal en overschrijdend werken. Tegelijk komt een specifieke aanpak mogelijk in botsing met andere beleidsperspectieven als seniorenbeleid, gezinsbeleid, etc. Op die manier kan een kindvriendelijk beleid net aan draagvlak verliezen en leiden tot verminderde solidariteit.

Vanuit een andere kijk op Kinderrechten, zijn deze een vertaling op maat – uit nood aan een meer gelijkwaardige positie van kinderen en jongeren – van het mensenrechtenverdrag en geeft het Kinderrechtenverdrag dus invulling aan universele rechten. De Verenigde Naties formuleert in haar Habitat II conferentie dat het “welbevinden van kinderen die ultieme barometer is voor een gezonde leefomgeving, een democratische samenleving en goed bestuur.” Ze schuiven dus een specifieke aanpak, gericht op een kwetsbare doelgroep als kinderen, naar voren met een universeel doel, namelijk een kwalitatieve leefomgeving en goed bestuur voor iedereen.

### **5. Kindvriendelijk vs. gezinsvriendelijk beleid:**

Een kindvriendelijk beleid start vanuit een visie op kinderen waarbij kinderen medeburgers in een stad of gemeente zijn. De concretisering van dit medeburgerschap wordt gevonden in de Kinderrechten zoals die zijn neergeschreven in het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind. De erkenning van het medeburgerschap van kinderen houdt onder meer in dat kinderen als volwaardig lid van de samenleving en van een kindvriendelijk beleid worden erkend, inclusief hun ‘lidmaatschap’ als medevormgever aan deze samenleving en het kindvriendelijk beleid.

Een gezinsvriendelijke stad of gemeente start niet zozeer vanuit de positie van kinderen, maar neemt het gezin als entiteit van beleidsvoering. De focus op gezin is als het ware een verbreding ten opzichte van een kindvriendelijke benadering. Door gezinsvriendelijkheid centraal te stellen ligt de focus niet enkel op het

medeburgerschap van kinderen, maar wordt dit medeburgerschap verbonden met het medeburgerschap van andere leden binnen dit gezin. Dat heeft als voordeel dat er meer aandacht is voor de gemeenschappelijke belangen van kinderen en ouders, of bij uitbreiding van kinderen en volwassenen. Daartegenover staat dat de zichtbaarheid van kinderen als mede-actor in de samenleving en in het lokaal gezinsvriendelijk beleid uit het oog dreigt verloren te worden.

#### **6. Attitudes vs. structuren:**

Gaat kindvriendelijkheid om structuren zoals het hebben van kwaliteitsvolle, toegankelijke voorzieningen en inspraakkanalen? Of gaat het om een basishouding als stad of gemeente dat kinderen en jongeren volwaardige medeburgers zijn? Gaat het over het al dan niet hebben van een 'kindermenu', of over een tolerante en open houding tegenover kinderen? Structuren bieden een context die kindvriendelijkheid transparant en concreet maakt, maar binnen die structuren werken mensen die met hun houding de dagelijkse toegankelijkheid bepalen. Structuren worden daarenboven gebouwd op basis van een discours dat bepaald wordt door een al dan niet kindvriendelijke attitude. Toegankelijkheid van voorzieningen en diensten maakt het mogelijk om tot toetsstenen te komen die een objectieve – dan wel normatieve – richtlijn kunnen vormen voor kindvriendelijkheid. Wat betekent dan een kindvriendelijke houding? Hoe kan een attitude meetbaar en hanteerbaar worden binnen een lokaal beleid?

## BRONNEN

- Ballon, P. (2016). *Smart Cities: Hoe technologie onze steden leefbaar houdt en slimmer maakt*. Lannoo Meulenhoff-Belgium.
- Boudry, E.; Schols, M.; Vandoninck, S.; Vanwynsberghe, H. En Herbots, K. (2017). *Jongeren en digitale media*. Gepubliceerd op sociaal.net op 23 juni 2017.
- Clark, J. (2012). *Using diamond ranking as visual cues to engage young people in the research process*. *Qualitative Research Journal*, 12(2), 222-237.
- Danhier, J., Jacobs, D., Devleeshouwer, P., Martin, E. en Alarcon, A. (2014) Naar kwaliteitsscholen voor iedereen? Analyse van de resultaten van het PISA 2012-onderzoek in Vlaanderen en in de Federatie Wallonië-Brussel, Studie gemaakt op vraag van de Koning Boudewijnstichting door de Groupe de recherche sur les Relations Ethniques, les Migrations et l'Égalité (GERME), Institut de Sociologie, Université libre de Bruxelles.
- Deboutte, L. (2015). *Vermaatschappelijking van zorg. Gedeelde verantwoordelijkheid van burger en overheid*. Gepubliceerd op sociaal.net op 7 april 2015.
- Debouver, L. (2016). *Wachten. Meer wachten. Langer wachten*. Gepubliceerd op sociaal.net op 3 oktober 2016.
- Debruyne, P. en Naert, P. (2015). *Maak van Gent een thuis voor iedereen*. Gepubliceerd op sociaal.net op 31 maart 2015.
- Debruyne, P. en Henkens, N. (2016). *Jongeren, jeugdwerk en politie*. Gepubliceerd op sociaal.net op 17 maart 2016.
- De Koker, B. (2018). *Variaties op mantelzorg. De inzet en beleving van mantelzorgers in de context van de vermaatschappelijking van de zorg*. Antwerpen: Universiteit Antwerpen.
- Derbyshire, D. (2007) How children lost the right to roam in four generations, Mailonline geconsulteerd op <https://www.dailymail.co.uk/news/article-462091/How-children-lost-right-roam-generations.html>
- Devisch, I. (2014). *Vermaatschappelijking van... de maatschappij*. In K. De Vos, H. Grymonprez, D. Kerger, G. Roets, R. Roose, & P. Verstraete (Red.), *Vermaatschappelijking van de zorg*. Brussel: Politea.
- De Rynck, F. (2016). *Sociaal werk op de Antwerpse markt*. Gepubliceerd op sociaal.net op 20 oktober 2016.
- De Rynck, F., Pauly, R., & Verschuere, B. (2017). *Nieuw Publiek Management in Vlaanderen en de impact op het middenveld*. CSI Flanders.
- De Visscher, S., Reynaert, D., & Bouverne - De Bie, M. (2012). *Kinderrechten als referentiekader voor kindvriendelijkheid: opvattingen en discussies*. *Tijdschrift voor Jeugdrecht en Kinderrechten*, 13(1), 40-52.
- De Visscher, S. (2008). *De sociaal-pedagogische betekenis van de woonomgeving voor kinderen*. Academia Press.
- De Visscher, S. en Reynaert, D. (2013) *Kinderen en jongeren als medeburgers in een duurzame en leefbare stad Visietekst ter voorbereiding van de ontwikkeling van een kindfocus binnen de stadsmonitor*, HoGent. In opdracht van Agentschap voor Binnenlands Bestuur Team Stedenbeleid Geconsulteerd op <http://www.stedenbeleid.vlaanderen.be>.
- De Visscher, S. (2015). *Lokaal jeugdbeleid uitgespeeld*. Gepubliceerd op sociaal.net op 4 mei 2015.
- De Visscher, S. (2018). *Label 'Kindvriendelijke gemeente' heeft allerlei valkuilen*. Gepubliceerd op sociaal.net op 17 juni 2018.
- Dewaele, C.; De Maeyer, J.; Reynaert, D.; Beelen, S.; Vandevelde, S. & Meesen, D. (2015). *Vermaatschappelijking. Laveren tussen kansen en bedreigingen*. Gepubliceerd op sociaal.net op 1 december 2015.
- Eeman, L.; Steenssens, K. En Van Regenmortel, T. (2013). *Een kader voor lokaal proactief handelen ter bestrijding van onderbescherming*. Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.

- EXPOO (2018). Referentiekader Buurtgericht netwerken voor kinderen en gezinnen. <https://www.expoo.be/sites/default/files/atoms/files/Referentiekader%20Buurtgerichte%20netwerken%20%20webversie%202018.pdf>.
- Formesyn, N. Hennion, W.; Nachtergaele, S.; Reynaert, D.; Roets, G. en Roose, R. (2017). *Kansarm maar niet kansloos. Een grondrechtenbenadering van kinderarmoedebestrijding*. Acco.
- Geldof, D. (2013). *Superdiversiteit. Hoe migratie onze samenleving verandert*. Acco, Leuven.
- Geldhof, D. (2016). *Superdiversiteit: the next level. Kunnen sociale professionals maatwerk blijven leveren?* Gepubliceerd op sociaal.net op 9 december 2016.
- Grymonprez, H.; Naert, J.; Debruyne, P.; Raeymaeckers, P.; Hermans, K. en Roose, R. (2016). *Tendering bedreigt kwaliteit van sociaal werk*. Gepubliceerd op sociaal.net op 10 oktober 2016.
- Grymonprez, H.; Debruyne, P. (2017). *Sociaal werk zal politiek zijn of niet zijn*. Gepubliceerd op sociaal.net op 17 april 2017.
- Grymonprez, H. En Hermans, K. (2015). *Integratie van het OCMW in de gemeente*. Gepubliceerd op sociaal.net op 26 mei 2015.
- HoGent (z.d.). Bruisende Binnenstad, geconsulteerd op <http://www.bruisendebinnenstad.be/het-breder-kader/de-nevelstad-vlaanderen/de-nevelstad-vlaanderen/>.
- Kenniscentrum Kinderrechten vzw (2015 & 2016). *Beleidsparticipatie van kinderen en jongeren - Een reflectie-instrument voor beleidsmakers*. <https://www.keki.be/nl/onderzoeksthemas/participatie-van-kinderen-en-jongeren>.
- Kenniscentrum Mediawijsheid: <https://mediawijs.be/>.
- Kies Kleur tegen Pesten: <https://www.kieskleurtegenpesten.be>.
- Kinderrechtencommissariaat (2016). *(n)ergens kind aan huis. Dak- en thuisloosheid vanuit kindperspectief*, geraadpleegd op: [https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/interactieve\\_pdf\\_geen\\_kind\\_aan\\_huis\\_oktober\\_2016.pdf](https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/interactieve_pdf_geen_kind_aan_huis_oktober_2016.pdf).
- Kind en Gezin (2017). *Proportioneel Universalisme in de praktijk*. <https://www.expoo.be/sites/default/files/atoms/files/Proportioneel%20Universalisme.pdf>.
- Loobuyck, P. (2017). *Samenleven met gezond verstand*. Polis.
- Nachtergaele, S.; Reynaert, D.; Gobeyn, H.; De Stercke, N. en Roose, R. (2017). *Sociaal werk en Mensenrechten*. Acco.
- Op de Beeck, S. En De Peuter, B. (2017). *Eenmeting jeugdbeleid in lokale besturen. Lokaal jeugdbeleid in een nieuwe context van strategische meerjarenplanning*. Onderzoek in opdracht van de Vlaamse overheid, afdeling Jeugd, Departement Cultuur, Jeugd en Media. [http://www.sociaalcultureel.be/jeugd/onderzoek/eenmeting\\_lokaal\\_jeugdbeleid.pdf](http://www.sociaalcultureel.be/jeugd/onderzoek/eenmeting_lokaal_jeugdbeleid.pdf).
- Pauly, R., Suykens, B., & De Rynck, F. (2018). *Lokaal middenveld: instrument of partner van lokale overheden?* CSI Flanders. [https://middenveldinnovatie.be/sites/default/files/2018-08/Nota%204%20-%20Het%20lokaal%20middenveld%20als%20instrument%20of%20partner%20van%20lokale%20overheden\\_0.pdf](https://middenveldinnovatie.be/sites/default/files/2018-08/Nota%204%20-%20Het%20lokaal%20middenveld%20als%20instrument%20of%20partner%20van%20lokale%20overheden_0.pdf).
- Peeters, J. (2014). *Een veerkrachtige samenleving. Sociaal werk en duurzame ontwikkeling*. Uitgeverij EPO.
- Reynaert, D. (2016). *Kinderrechten als referentiekader in de pedagogische praktijk*, In: Smeyers, P.; Ramaekers, S.; van Goor, R. & Vanobbergen, B. Inleiding in de Pedagogiek, Amsterdam: Boom.
- Samenlevingsopbouw vlaanderen (2014). *Iedereen beschermd. Lokaal Proactief handelen in de strijd tegen onderbescherming*. [http://www.samenlevingsopbouw.be/images/sov/aanbod/20150306143540\\_SLOv160\\_LPK\\_digipub.pdf](http://www.samenlevingsopbouw.be/images/sov/aanbod/20150306143540_SLOv160_LPK_digipub.pdf).

- Serrien, L.; Lescauwae, D.; Brepoels, P.; Van Geyt, M. (2016). *Lessen trekken uit vermarkting van sociaal werk*. Gepubliceerd op sociaal.net op 22 november 2016.
- Smart Cities Vlaanderen: <http://www.smartcities.vlaanderen>.
- Strategische Adviesraad Welzijn, Gezondheid en Gezin (2012). *Visienota Integrale Zorg en Ondersteuning in Vlaanderen*, geconsulteerd op <http://www.sarwgg.be/sarwgg>.
- Steunpunt ter bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2018). Feiten en cijfers, geconsulteerd op [http://www.armoedebestrijding.be/cijfers\\_kloof\\_arm\\_rijk.htm](http://www.armoedebestrijding.be/cijfers_kloof_arm_rijk.htm).
- Suykens, B.; Verschuere, B. En De Rynck, F. (2016). *Zorgt vermarkting voor betere hulpverlening?* Gepubliceerd op sociaal.net op 7 november 2016.
- UNICEF (2018). UNICEF *Child Friendly Cities and Communities Handbook*. <https://s25924.pcdn.co/wp-content/uploads/2018/04/unicef-child-friendly-cities-and-communities-handbook.pdf>.
- Vanobbergen, B. (2015). *Vermaatschappelijking is hot!* Gepubliceerd op sociaal.net op 20 februari 2015.
- Vanobbergen, B. (2016). *Spelen in zwarte sneeuw*. LannooCampus.
- Van Ceulebroeck, N. (2013) *Kindvriendelijke steden en gemeenten. Kadernota*. VVJ. Geconsulteerd op [www.kindvriendelijkestedenengemeenten.be](http://www.kindvriendelijkestedenengemeenten.be).
- Van Ceulebroeck, N. (Red.) (2013). *Wat met al die GAS? Na de wet de toepassing?* Brochure uitgegeven door VVJ.
- Van Ceulebroeck, N. (2011). *De Hangman. Over jongeren in het straatbeeld*. Uitgeverij Politeia.
- Van Damme J., De Peuter B. (2014). *Lokaal jeugdbeleid in een nieuwe context van strategische meerjarenplanning*. Agentschap Sociaal-Cultureel Werk voor Jeugd en Volwassenen (Brussel).
- Van Steenberghe, T., Reynaert, D., Roose, R., & Easton, M. (2014). *Sociaal werk en politie: een moeilijke ontmoeting?* Politeia.
- Vereniging van Vlaamse Jeugddiensten (VVJ) *Kindvriendelijke steden en gemeenten*. [www.kindvriendelijkestedenengemeenten.be](http://www.kindvriendelijkestedenengemeenten.be).
- Vlaamse Jeugdraad (2017). *Psychisch welzijn bij jongeren*. <http://www.vlaamsejeugdraad.be/psychischwelzijn/>.
- Vlaamse Overheid (2017). *Vlaamse Armoedemonitor*, Studiedienst Vlaamse Regering.
- Vlaamse Overheid (2016) *vergrijzing en verzilvering in de Vlaamse steden en gemeenten*, SVR-stats, 2016/5.
- Vlaamse Overheid (2016) *Nieuwe bevolkings- en huishoudensprojecties voor de Vlaamse steden en gemeenten, 2015-2030*, SVR-stats, 2016/1.
- Vlaamse Overheid (z.d.). *Statistiek Vlaanderen, Vooruitzichten bevolking*, geconsulteerd op <http://statistieken.vlaanderen.be/QvAJAXZfc/notoolbar.htm?document=SVR%2F5V-Demografie-ProjectiesBevolking-20180226.qvw&host=QVS%40cww100154&anonymous=true>.
- Walrave, M., & Van Ouytsel, J. (2014). *Mediawijs online: Jongeren en sociale media*. Lannoo Meulenhoff-Belgium.
- Zelfmoordlijn: <https://www.zelfmoord1813.be>.

## BIJLAGE A: AANPAK

Het inspiratiekader kwam tot stand op basis een participatief traject met een ruime vertegenwoordiging afkomstig uit het brede (jeugd)beleid. Hiermee bedoelen we actoren uit beleid en middenveld, die elk vanuit hun eigen domein betrokken zijn op kinderen en jongeren. Bij de start van het traject werd een 'open ronde tafel' georganiseerd voor alle geïnteresseerden uit het jeugddomein en belendende sectoren (welzijn, wonen, mobiliteit...). De doelstelling van deze bijeenkomst was breed informatie te verzamelen via denktafels die gaan over maatschappelijke tendensen en bestuurlijke evoluties die een impact hebben op kindvriendelijkheid. In concreto werden 5 denktafels georganiseerd op deze open denkdag waarbij telkens een centrale vraag het gesprek rond de tafel aanstuurde. De selectie van de thema's voor deze 5 denktafels kwam tot stand op basis van een eerste verkenning van de recente literatuur over de thematiek, ervaringen uit de werking van de jury van het label kindvriendelijke steden en gemeenten en de expertise van beide onderzoekers. Naast deze 5 thema's werd de openheid gelaten aan de deelnemers van de open denkdag om vanuit hun eigen expertise andere of nieuwe ontwikkelingen of tendensen te signaleren. De 5 geselecteerde thema's voor de ronde tafels waren:

### **1. Tafel 1: kwaliteitsvolle basisvoorzieningen:**

Hoe kunnen basisvoorzieningen in steden en gemeenten omgaan met de gevaren en opportuniteiten van vermaatschappelijking en wat hebben ze daarvoor nodig?

### **2. Tafel 2: medeburgerschap van kinderen en jongeren:**

Wat hebben kinderen en jongeren nodig om echt medeburgers te kunnen zijn?

### **3. Tafel 3: toegankelijk aanbod:**

Aan welke minimumvoorwaarden moeten diensten en voorzieningen voldoen om toegankelijk te zijn voor alle kinderen van de stad of gemeente en hoe kan een stad of gemeente vanuit haar regiefunctie hierin een rol spelen?

### **4. Tafel 4: relatie kindvriendelijke steden en gemeenten en het lokaal beleid:**

Welke plaats krijgt KMSG (=Kindvriendelijke Steden en Gemeenten) binnen een integraal beleid en hoe verhoudt het zich t.o.v. jeugdbeleid, gezinsbeleid, welzijnsbeleid, mobiliteitsbeleid,...

### **5. Tafel 5: bestuurlijke context van decentralisatie en grotere lokale autonomie. Kans of bedreiging?:**

Welke kansen en bedreigingen vormen de bestuurlijke hervormingen voor de ontwikkeling van een kindvriendelijke gemeente?

De input van deze tafels werd verwerkt in een discussienota. De ronde tafels leverden informatie op van verschillende aard: informatie over elementen die van belang zijn in een visie op kindvriendelijke steden en gemeenten, informatie over uitdagingen waar steden en gemeenten vandaag voor staan in het voeren van een kindvriendelijk beleid en informatie over handvatten om concreet aan de slag te gaan om een stad of gemeente kindvriendelijk te maken. Al deze input zorgde voor de volgende tekststructuur voor de discussienota:

1. Uitgangspunten
2. Maatschappelijke uitdagingen
3. Spanningsvelden
4. Bouwstenen

Dit is de structuur geworden op basis waarvan de discussienota werd uitgewerkt en die finaal ook de structuur van de visienota is geworden. De discussienota werd vervolgens in 2 parallele trajecten verder uitgediept. In een eerste traject werd aan de hand van 2 overlegmomenten de discussienota besproken met de steden en gemeenten die vandaag het label hebben, aangevuld met andere experts en geïnteresseerden. In een eerste overleg lag de focus op het verrijken en verdiepen van de eerste 3 punten van de discussienota (uitgangspunten, maatschappelijke uitdagingen, spanningsvelden). Het laatste deel van de bijeenkomst was gericht op het detecteren van bouwstenen. Dit was eerder verkennend van aard. In een tweede moment werden de bouwstenen verder uitgewerkt en geoperationaliseerd naar handvatten voor verdere vormgeving aan kindvriendelijkheid.

Een tweede traject is erg gelijkaardig aan het eerste, maar was gericht op de huidige jury van het label kindvriendelijke steden en gemeenten, aangevuld met de financierende overheid.

Hoewel initieel niet voorzien in het traject, werden ook een aantal focusgroepen gepland met kinderen en jongeren zelf over de inhoud van dit inspiratiekader (zie bijlage B.).

In alle trajecten werden verschillende creatieve werkvormen gehanteerd die telkens uitnodigden tot reflectie vanuit ervaring, gericht op een open dialoog en volgens de principes van co-creatie.

Belangrijk doorheen heel het traject was een breed draagvlak genereren voor het inspiratiekader. Aangezien het inspiratiekader tot doel heeft alle actoren die actief zijn in de vormgeving aan een lokaal kindvriendelijk beleid te inspireren, is hun betrokkenheid bij de uitwerking van deze visienota een belangrijke voorwaarde om te garanderen dat ze er nadien ook zelf mee aan de slag gaan. Om dit te bereiken stond het eerste traject (cf. supra) met stakeholders uit de steden en gemeenten en met experts open voor iedereen die interesse toonde. De uitnodiging voor deze bijeenkomst werd uitgestuurd via de digitale kanalen van de VVJ, de VVSG, het netwerk van de beide onderzoekers en de sociale media. Om de volledige breedte van het lokaal jeugdbeleid in beeld te krijgen, werd een aantal stakeholders actief benaderd en gestimuleerd tot deelname. In totaal namen aan de open denkdag een 40-tal mensen deel, gaande van vertegenwoordigers van steden en gemeenten, experts op het vlak van lokaal jeugdbeleid en andere middenveldorganisaties met relevante expertise (zie lijst in bijlage B). In de daaropvolgende bijeenkomsten waren er telkens een 15-tal aanwezigen en werd er aanvullend feedback gegeven door een 15-tal anderen via e-mail of telefoon. Met een aantal belangrijke stakeholders dat omwille van agendaproblemen niet op de bijeenkomsten kon zijn, werd een apart overleg gepland.

Aangezien kleinere steden en gemeenten beperkte mogelijkheden hebben om actief deel te nemen aan een traject als dit, en omdat dit traject zich ook expliciet richt op deze kleinere steden en gemeenten, werden 5 van deze kleinere steden en gemeenten apart benaderd. Aan hen werd gevraagd of de tussentijdse nota's voldoende herkenbaar zijn voor de realiteit van een kleine stad of gemeente. Vertegenwoordigers van kleine steden en gemeenten gaven over het algemeen aan dat de inhoud van de discussienota voor hen niet zo anders is dan voor grotere steden en gemeenten, maar dat de intensiteit en complexiteit eerder verschillend is.

Met als doelstelling om een breed draagvlak te creëren voor dit inspiratiekader werden dus vele partners betrokken. Draagvlak creëren gaat echter niet enkel over kwantiteit, maar ook over kwaliteit. Tijdens de bijeenkomsten werd ruim de tijd genomen om inhoud te bespreken en te verdiepen. Dit was zeker het geval wanneer er onduidelijkheid bestond over inhoud tussen verschillende stakeholders, of zelfs verschillende visies en meningen. De onderzoekers hebben steeds getracht de tekst te schrijven vanuit consensus en collegialiteit. Zij dragen evenwel de eindverantwoordelijkheid voor de tekst die voorligt.



## BIJLAGE B: METHODOLOGIE FOCUSGROEPEN

Voor de focusgroepen met kinderen en jongeren werd de methodiek 'diamond ranking' (Clark, 2012) gebruikt. Bij deze methodiek worden er een aantal foto's aangeboden aan de participanten, die ze vervolgens naar belangrijkheid rangschikken. Onze foto's toonden situaties die in steden kunnen voorkomen en visualiseerden de bouwstenen. Meer dan het rangschikken op volgorde van belangrijkheid staat voorop dat de foto's de kinderen kunnen inspireren om te reflecteren over hun stad of gemeente. Als begeleiders stelden we bijvragen om hun standpunten te verduidelijken. De focusgroepen werden opgenomen en in grote lijnen uitgeschreven om te kunnen verwerken in de publicatie. Deelname aan de focusgroepen was steeds vrijwillig en de participanten mochten op elk moment stoppen.

De focusgroepen zijn doorgegaan op drie verschillende plaatsen, telkens met de leeftijdsgroepen 8-9-jarigen en 13-14-jarigen om diversiteit te verkrijgen qua leeftijd. Eén vond plaats in een stad, één in een randstad en één in een gemeente. Uit de antwoorden bleek wel dat de deelnemers voornamelijk dachten vanuit hun persoonlijke leefsituatie over wat er al dan niet in hun woonplaats aanwezig is en wat hun ervaringen hiermee zijn. Sommige antwoorden kunnen dus moeilijker veralgemeend worden, maar tegelijkertijd was er een aantal dingen dat vaker terugkwam als prioriteit. Bijvoorbeeld openbaar vervoer, basisvoorzieningen als open ruimte, en inspraak, maar ook familie, waren onderwerpen waar in verschillende groepen over werd gesproken als aandachtspunten voor het bestuur.

De eerste organisatie, buurtwerk 't Lampeke in Leuven, is een organisatie met een zeer divers publiek aan kinderen. Ook de focusgroepen hier waren kinderen en jongeren met diverse achtergronden. De organisatie richt zich op mensen die kans hebben op, of maatschappelijk kwetsbaar zijn ('t Lampeke, n.d., [www.lampeke.be/wie-zijn-we-0](http://www.lampeke.be/wie-zijn-we-0)).

De tweede organisatie was Awimbalieje, dit is een zeer uitgebouwde, georganiseerde speelpleinwerking uit Denderleeuw met dagelijks rond de 220 kinderen. De focusgroepen hier waren ook zeer gemengd qua achtergrond van de deelnemers.

De laatste organisatie was speelpleinwerking Herenthout, waar de groepen van kinderen en jongeren allemaal een autochtone achtergrond hadden (eigen observatie van de onderzoeker).

## BIJLAGE C: DEELNEMERS OPENDENKDAG EN VISIETRAJECT

Jeugdconsulent	Stad Beringen
Productmanager familievriendelijk toerisme	Toerisme Vlaanderen
Stafmedewerker	Vereniging Vlaamse Jeugddiensten vzw
Medewerker jeugdbeleid	Chirojeugd Vlaanderen vzw
Provinciaal beleidsmedewerker	WVG
Stagiair	Vereniging Vlaamse Jeugddiensten vzw
Productmanager toegankelijk toerisme	Toerisme Vlaanderen
Jeugdbeleidsmedewerker	Departement Cultuur, Jeugd en Media
Regionale beleidsmedewerker Lokaal Sociaal Beleid & Armoedebestrijding	Afdeling Welzijn en Samenleving, Vlaanderen
Stafmedewerker	SAM vzw
Coördinator	J@M vzw
Jeugdbeleidsmedewerker	Departement Cultuur, Jeugd en Media
Onderzoeker	VUB
Stafmedewerker lokale ondersteuning en procesbegeleiding	Vereniging Vlaamse Jeugddiensten vzw
Projectmedewerker	Expoo - Kind en Gezin
Jeugdbeleidsmedewerker	Menen
Programmaregisseur 'Gent, K&JVS'	Jeugddienst Gent - Stad Gent
Stafmedewerker onderzoek / beleidsadvies	Kenniscentrum Kinderrechten
Jeugdconsulent	Gemeente en OCMW Wichelen
Jeugdconsulent	Jeugddienst Temse
Student	
Stafmedewerker inspraak en kindvriendelijke publieke ruimte	Kind & samenleving
Projectmedewerker kinderarmoede	Gemeente en OCMW Wichelen
Stafmedewerker sport&jeugd	VVSG
Coördinatie procesbegeleiding KVSG	Vereniging Vlaamse Jeugddiensten vzw
Onderzoeker	HoGent
Coördinator	Demos
Consulent jeugdbeleid	stad Antwerpen, jeugddienst
Diensthoofd Jeugddienst	Stad Brugge
Directeur	Vereniging Vlaamse Jeugddiensten vzw
Netwerker Jeugdwerk Voor Allen, GoeGespeeld	VDS: Vlaamse Dienst Speelpleinwerk
Expert maatschappelijke ontwikkelingen	Stad Beringen
Onderzoeker	AP Hogeschool
Coördinator kindvriendelijkheid	Stad Sint-Niklaas
Jeugdconsulent	Jeugddienst Turnhout
Stagiaire Projectwerk kinderarmoede en Jeugddienst	Gemeente en OCMW Wichelen
	OVSG

Stagiair	Jeugddienst Turnhout
Beleidsmedewerker Kinderrechten	Departement CJM
Beleidsmedewerker	Departement CJM
Stafmedewerker jeugdruimte	Kind & samenleving
Programmaverantwoordelijke kindvriendelijke stad	Stad Kortrijk
Procesbegeleiding KVSG	Vereniging Vlaamse Jeugddiensten vzw
Stafmedewerker cultuur, jeugdwerk, sport en media	Minderhedenforum
(top)sportcoördinator	Stad Aalst
Beleidsmedewerker	Vluchtelingenwerk vlaanderen/ UGent
Diensthooft Jeugddienst	Gemeente Middelkerke
Cultuurcoördinator wijk Luchtbal	CO Luchtbal - Antwerpen
Onderzoeker en lector	Kenniscentrum Hoger Instituut voor Gezinwetenschappen (Odisee)
Docent sociale pedagogiek	Universiteit Gent/ Jeugdonderzoekplatform
Stafmedewerker Mechelen Kinderstad	Stad Mechelen
Beleidsmedewerker Jeugdbeleid	CJM
Hoofddeskundige jeugd	Stad Sint-Niklaas
Stagiair Jeugd, Onderwijs en Kinderopvang	Jeugddienst Puurs
Jeugdbeleidscoördinator	Wetteren
Projectmedewerker niet-begeleide minderjarigen en voorgedij	Vluchtelingenwerk Vlaanderen
Kindersecretaris Gent	Stad Gent
jeugdconsulent	Afdeling jeugd Leuven

## BIJLAGE D: LEDEN JURY KINDVRIENDELIJKE STEDEN EN GEMEENTEN

- **Filip Coussée**, Universiteit Gent
- **Trees De Bruycker**, OCMW Gent
- **Chris Peeters**, VVSG (adviserend lid)
- **Imke Pichal**, VVJ (adviserend lid)
- **Didier Reynaert**, Hogeschool Gent
- **Bart Rogé**, Demos
- **Nathalie Van Ceulebroeck**, AP Hogeschool
- **Bruno Vanobbergen**, Kinderrechtencommissaris

- 1 Bron: <http://statistieken.vlaanderen.be/QvAJAXZfc/notoolbar.htm?document=SVR%2FSV-DemografieProjectiesBevolking-20180226.qvw&host=QV5%40cww100154&anonymous=true>.
- 2 Vlaamse overheid, vergrijzing en verzilvering in de Vlaamse steden en gemeenten, SVR-stats, 2016/5.
- 3 Vlaamse overheid, Nieuwe bevolkings- en huishoudensprojecties voor de Vlaamse steden en gemeenten, 2015-2030, SVR-stats, 2016/1.
- 4 <http://www.bruisendebinnenstad.be/het-breder-kader/de-nevelstad-vlaanderen/de-nevelstad-vlaanderen/>.
- 5 De Strategische Adviesraad Welzijn, Gezin en Gezondheid definieert vermaatschappelijking van de zorg als volgt: "Vermaatschappelijking van de zorg is verschuiving binnen de zorg waarbij ernaar gestreefd wordt om mensen met beperkingen (van lichamelijke, verstandelijke of psychische aard), chronisch zieken, kwetsbare ouderen, jongeren met gedrags- en emotionele problemen, mensen die in armoede leven,... met al hun mogelijkheden en kwetsbaarheden een eigen zinvolle plek in de samenleving te laten innemen, hen daarbij waar nodig te ondersteunen en de zorg zoveel mogelijk geïntegreerd in de gemeenschap te laten verlopen. Begrippen die hierbij een rol spelen zijn onder meer des-institutionalisering, community care, empowerment, kracht- en contextgericht werken, vraagsturing en respijtzorg." (SAR WGG, visienota IZO, p. 8).
- 6 Tendering of 'aanbesteding' wordt door Serrien et al. (2016) omschreven als "de procedure waarbij meestal een overheid, door middel van inschrijving tracht om een bepaalde dienst of product te verkrijgen, die op basis van factorenafweging (prijs en/of kwaliteit) wordt verleend of verstrekt."
- 7 Vlaamse armoedemonitor 2017, studiedienst van de Vlaamse Regering.
- 8 Bron: Het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, [http://www.armoedebestrijding.be/cijfers\\_kloof\\_arm\\_rijk.htm](http://www.armoedebestrijding.be/cijfers_kloof_arm_rijk.htm).
- 9 Danhier, J., Jacobs, D., Devleeshouwer, P., Martin, E. en Alarcon, A. (2014) Naar kwaliteitsscholen voor iedereen? Analyse van de resultaten van het PISA 2012-onderzoek in Vlaanderen en in de Federatie Wallonië-Brussel, Studie gemaakt op vraag van de Koning Boudewijnstichting door de Groupe de recherche sur les Relations Ethniques, les Migrations et l'Égalité (GERME), Institut de Sociologie, Université libre de Bruxelles.
- 10 Bron: [http://www.armoedebestrijding.be/cijfers\\_gezondheid.htm](http://www.armoedebestrijding.be/cijfers_gezondheid.htm).
- 11 Eeman, L.; Steenssens, K. en Van Regenmortel, T. (2013). Een kader voor lokaal proactief handelen ter bestrijding van onderbescherming, Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.
- 12 <http://www.vlaamsejeugdraad.be/psychischwelzijn/>
- 13 <https://www.kieskleurtegenpesten.be>.
- 14 <https://stad.gent/samenleven-welzijn-gezondheid/samenleven/buurtwerk-voor-door-en-samen-met-bewoners/buurtwerk-de-wijken/buurtwerk-ledeberg-moscou/buurtdialog-moscou-vogelhoek>
- 15 [www.cultureghem.be](http://www.cultureghem.be)
- 16 [www.j100.be](http://www.j100.be)
- 17 [www.vpjw.be](http://www.vpjw.be)
- 18 <https://stad.gent/wonen-verbouwen/taskforce-wonen>
- 19 [www.expoo.be/huizen-van-het-kind](http://www.expoo.be/huizen-van-het-kind)
- 20 [www.expoo.be/proportioneel-universalisme](http://www.expoo.be/proportioneel-universalisme).
- 21 [www.expoo.be/sites/default/files/atoms/files/Referentiekader%20Buurtgerichte%20netwerken%20%20webversie%202018.pdf](http://www.expoo.be/sites/default/files/atoms/files/Referentiekader%20Buurtgerichte%20netwerken%20%20webversie%202018.pdf).
- 22 Kind en Samenleving ontwikkelde materiaal om aan de slag te gaan met een speelweefsel in je stad of gemeente: <https://k-s.be/kindgerichte-publieke-ruimte/publieke-ruimte/speelweefsel/>.
- 23 <https://samenlevingsopbouw-antwerpenstad.be/wat-doen-we/projecten/samen-op-straat/>
- 24 <https://samenlevingsopbouw-antwerpenstad.be/wat-doen-we/projecten/samen-op-straat/wie-zijn-de-buurtvaders/>

Dit inspiratiekader voor het bouwen aan een kindvriendelijke stad of gemeente is mogelijk gemaakt door de medewerking van een aantal geëngageerde mensen.

Vooreerst de leden van de expertengroep en de stuurgroep, die actief hun expertise deelden en zo tijdens verschillende bijeenkomsten input gaven voor deze publicatie. Zonder het delen van hun ervaringen over de dagelijkse praktijk van het bouwen aan kindvriendelijke steden en gemeenten was dit inspiratiekader niet tot stand kunnen komen.

De deelnemende kinderen en jongeren aan de focusgroepen, die met hun eigenwijze kijk op wat een kindvriendelijke stad of gemeente kan zijn, dingen in beeld brachten die anders onderbelicht zouden blijven. Hierbij ook dank aan de medewerkers van de drie deelnemende gemeenten om de focusgroepen logistiek te organiseren: buurtwerk 't Lampeke in Leuven, speelpleinwerking Awimbalieje in Denderleeuw en de speelpleinwerking van Herenthout.

Linda Boudry en Mark Suykens die in de eindfase als kritische lezer verdere nuance aanbrachten en zo dit inspiratiekader nog meer diepgang gaven.

Lies Ferny om de soms wat saaie tekst van het inspiratiekader te voorzien van visueel harvestend materiaal waardoor het materiaal uit de tekst helemaal tot leven komt.

Het Departement Cultuur, Jeugd en Media, met in het bijzonder Steffi Destoop en Uschi Cop, die als opdrachtgever het financieel mogelijk maakte dat dit inspiratiekader geschreven kon worden.

De AP Hogeschool Antwerpen en de Hogeschool Gent voor de logistieke ondersteuning bij de uitwerking van deze opdracht.

We bedanken ze allemaal van harte voor hun bijdrage.

Nathalie Van Ceulebroeck, AP Hogeschool Antwerpen  
Didier Reynaert, Hogeschool Gent

